

Projekt miejskiej strategii
przeciwdziałania rasizmowi i ksenofobii
przygotowany dla miasta Krakowa

Projekt strategii zapobiegania i reakcji na zdarzenia o charakterze rasistowskim i ksenofobicznym w przestrzeni publicznej miasta - propozycja dla Samorządu lokalnego Miasta Krakowa (2012 - 2016)

Opracował dr Adam Bulandra

Stowarzyszenie Promocji Wielokulturowości Interkulturalni PL

Kraków 2012

Projekt miejskiej strategii
przeciwdziałania rasizmowi i ksenofobii
przygotowany dla miasta Krakowa

REDAKTOR
Jakub Kościółek

KOREKTA
Anna Wróblewska
Jakub Kościółek

PROJEKT OKŁADKI
Łukasz Solecki

© Copyright by Stowarzyszenie Promocji Wielokulturowości
INTERKULTURALNI.PL

Publikacja wydana w ramach projektu
realizowanego ze środków

TRUST FOR CIVIL SOCIETY
IN CENTRAL AND EASTERN EUROPE

ISBN 978-83-933307-2-0

Stowarzyszenie Promocji Wielokulturowości INTERKULTURALNI.PL
ul. Łokietka 12/22, 30-010 Kraków, tel. (12) 376 50 27
email: biuro@interkulturalni.pl, www.interkulturalni.pl

Projekt miejskiej strategii
przeciwdziałania rasizmowi i ksenofobii
przygotowany dla miasta Krakowa

Strategia niniejsza jest jednym z rezultatów projektu **„Przeciwko rasizmowi i ksenofobii: wypracowanie miejskiej strategii zapobiegania i reakcji”**, realizowanego między sierpniem 2011 r. a majem 2012 r., przez Stowarzyszenie Promocji Wielokulturowości INTERKULTURALNI PL we współpracy z Miejskim Ośrodkiem Wspierania Inicjatyw Społecznych.

Projekt finansowany jest ze środków Trust for Civil Society for Central and Eastern Europe.

Autorem strategii jest dr Adam Bulandra,
współpraca: Anna Kostecka, Iga Machalewska

Dziękujemy za udział w grupach roboczych następującym instytucjom i organizacjom:

- : Miejski Ośrodek Wspierania inicjatyw Społecznych
- : Urząd Miasta Krakowa - Wydział Spraw Administracyjnych, Wydziału Informacji i Promocji Miasta, Wydział Bezpieczeństwa i Zarządzania Kryzysowego, Wydział Spraw Społecznych
- : Straż Miejska w Krakowie
- : Zarząd Infrastruktury Komunalnej i Transportu w Krakowie
- : Małopolskie Kuratorium Oświaty w Krakowie
- : Wojewódzka Komenda Policji w Krakowie
- : Miejska Komenda Policji w Krakowie
- : Izba Celną w Krakowie
- : Małopolski Urząd Wojewódzki - Koordynator ds. Równego Traktowania, Samodzielne Stanowisko Pracy ds. Mniejszości Narodowych i Etnicznych, Oddział ds. Cudzoziemców
- : Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie
- : Zarząd Budynków Komunalnych w Krakowie
- : Regionalny Ośrodek Diagnostyczno-Konsultacyjny w Krakowie
- : przedstawiciele sądów, prokuratury i kuratorów zawodowych okręgu krakowskiego
- : Żydowskie Stowarzyszenie Czulent
- : Ormiańskie Towarzystwo Kulturalne
- : Stowarzyszenie Romów w Polsce

Projekt miejskiej strategii
przeciwdziałania rasizmowi i ksenofobii
przygotowany dla miasta Krakowa

- : Stowarzyszenie Willa Decjusza
- : Stowarzyszenie Harangos
- : Stowarzyszenie Wietnamczyków w Krakowie
- : Afrykańskie Koło Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego
- : JCC Kraków (Centrum Społeczności Żydowskiej)
- : Fundacja Autonomia
- : Centrum Żydowskie w Oświęcimiu
- : Afryka Inaczej- Grupa Lokalna,
- : Karibu Polska

Strategia zawiera rekomendacje działań mających na celu zapobieganie aktom rasistowskim i ksenofobicznym w latach 2012-2016.

Strategia realizuje następujące cele strategiczne i operacyjne Strategii Rozwoju Krakowa:

- **Cel strategiczny I – cele operacyjne: I-2, I-3, I-5, I-7, I-8**
- **Cel strategiczny II – cel operacyjny: II-6**
- **Cel strategiczny III- cele operacyjne: III-3, III-4**

Spis treści.

1. Założenia metodologiczne strategii.	10
2. Ocena sytuacji.	11
3. Cele strategiczne.	18
Cel strategiczny I – Wstąpienie do Europejskiej Koalicji Miast Przeciwko Rasizmowi UNESCO	18
Cel strategiczny II – Budowa instytucjonalnych ram przeciwdziałania rasizmowi i ksenofobii.	18
II – 1: Powołanie miejskiego pełnomocnika (rzecznika) ds. dyskryminacji	18
II – 2: Tworzenie społecznej platformy konsultacji i rozwoju polityk antydyskryminacyjnych.	19
II – 3: Budowanie kompetencji międzykulturowych pracowników urzędu	20
II – 4: Budowa urzędów przyjaznych mniejszościom narodowym, etnicznym i obcokrajowcom	23
II – 5: Odpowiedzialność społeczna podmiotów prywatnych w polityce samorządowej miasta.	26
Cel strategiczny III – Zapewnienie równego dostępu do usług i świadczeń gminnych oraz prowadzenie polityki ograniczenia wykluczenia społecznego (polityka włączania).	28
III – 1: Równy dostęp do świadczeń i usług gminnych oraz system wyrównywania szans	28
III – 2: Stworzenie Centrum Informacji i Porad Prawnych, Psychologicznych i Translatorskich.	30
III – 3: Stworzenie elastycznego mechanizmu reakcji na zdarzenia rasistowskie i ksenofobiczne jako elementu polityki inkluzywnej.	30
Cel strategiczny IV – Budowanie świadomości wielokulturowej mieszkańców Krakowa	31
IV – 1: Animacja i wspieranie edukacji międzykulturowej:	31
IV – 2: Budowanie świadomości międzykulturowej poprzez uczestnictwo w kulturze.	33
Cel strategiczny V – Zapewnienie ochrony prawnej przed dyskryminacją oraz ochrona porządku publicznego.	35
V – 1: Zapewnienie lepszej ochrony prawnej mniejszościom dyskryminowanym	35
V – 2: Dbalność o jakość i estetykę przestrzeni publicznej.	36

Projekt miejskiej strategii
przeciwdziałania rasizmowi i ksenofobii
przygotowany dla miasta Krakowa

V – 3: Działania prewencyjne wobec grup celowych.	38
V – 4: Zapewnienie prawidłowego przebiegu imprez masowych.	39
4. Uzasadnienie potrzeby wprowadzenia strategii.	43
4.1. Kraków i jego funkcje metropolitarne.	43
4.2. Problem rasizmu i ksenofobii w środowisku miejskim.	45
4.3. Model polityki samorządowej a zapobieganie rasizmowi i ksenofobii.	52
5. Uzasadnienie działań w ramach celów strategicznych.	56
Cel strategiczny I - Wstąpienie do Europejskiej Koalicji Miast Przeciwko Rasizmowi UNESCO	56
Cel strategiczny II – IV: Budowa instytucjonalnych ram przeciwdziałania rasizmowi i ksenofobii. Zapewnienie równego dostępu do usług i świadczeń gminnych oraz prowadzenie polityki ograniczenia wykluczenia społecznego (polityka włączania). Budowanie świadomości wielokulturowej mieszkańców Krakowa	59
Cel strategiczny V – Zapewnienie ochrony prawnej przed dyskryminacją oraz ochrona porządku publicznego.	63
6. Wykaz dostępnych źródeł i badań zwianych z tematyką strategii.	71
7. Wykaz podobnych projektów prowadzonych w innych miastach.	78

PREAMBUŁA

Zważywszy, że

Kraków jest miastem o bogatym dziedzictwie kulturowym i istotnych walorach historycznych, kształtowanych przez różnorodne wpływy kulturowe. Jest miastem wielokulturowym oraz niezwykle atrakcyjnym turystycznie, przyciągającym każdego roku miliony cudzoziemców;

Położenie geograficzne Krakowa, na osi szlaków migracyjnych Wschód-Zachód i Północ-Południe, w bliskiej odległości dwóch wielkich stolic europejskich: Warszawy oraz Wiednia, wpływa na postrzeganie miasta jako naturalnej kolebki europejskiej wymiany kulturowej oraz wielonarodowego dziedzictwa. Sprzyja także ruchowi turystycznemu cudzoziemców oraz napływowi zagranicznego kapitału;

Krakowska strategia rozwoju miasta zmierza do zrównoważonego i trwałego rozwoju społeczności miasta z udziałem partnerów społecznych, czego nie da się osiągnąć bez podejmowania działań na rzecz ograniczania negatywnych zjawisk społecznych, utrudniających integrację, niszczących solidarność społeczną oraz sabotujących byt i równowagę społeczności lokalnej tworzącej środowisko obywatelskie miasta;

Kraków jest miastem, które chce twórczo korzystać z procesu globalizacji, tworząc klimat przyjazny dla lokalizowania inwestycji w Krakowie, do czego niezbędne jest ograniczanie zjawiska niechęci wobec obcokrajowców oraz tworzenie środowiska lokalnego, nakierowanego na afirmację różnorodności i wielokulturowości w sposób spójny z priorytetami rozwojowymi Unii Europejskiej;

Kraków jest miastem nastawionym na czerpanie korzyści i wykorzystywanie szans związanych z integracją europejską, w tym poprzez stwarzanie warunków do postrzegania go jako atrakcyjnego miejsca zamieszkania, rozwoju i pracy, jak również miejsca otwartego na gości – uczestników licznych imprez kulturalnych i sportowych, w tym gości turnieju Mistrzostw Europy UEFA w Piłce Nożnej EURO 2012;

Wizja sprawowania władzy samorządowej miasta opiera się na współpracy i partnerstwie z organizacjami pozarządowymi, w osiąganiu celów strategicznych i operacyjnych miasta. Sprzyja to zaangażowaniu społeczeństwa w proces zarządzania miastem oraz w istotny sposób otwiera instytucje publiczne na postulaty i potrzeby mniejszości narodowościowych i etnicznych;

Projekt miejskiej strategii
przeciwdziałania rasizmowi i ksenofobii
przygotowany dla miasta Krakowa

Kraków dąży do realizacji koncepcji „uczącego się miasta” i „uczącego się urzędu”, w której coraz więcej zadań publicznych powierza się partnerom społecznym, a samemu odgrywa rolę koordynatora działań oraz twórcy ram instytucjonalnych i prawnych dla sprawnej realizacji celów strategicznych;

Wielkie znaczenie dla progresu miasta Krakowa ma jego środowisko kulturalne, którego rozwój zależny jest od sprzyjającego klimatu wolnego od rasizmu i ksenofobii, ograniczeń związanych z postawami nietolerancji oraz sprzeciwu wobec różnorodności kulturowej, krępujących zazwyczaj swobodę ekspresji artystycznej i negatywnie wpływających na percepcję miasta jako miejsca przyjaznego wielokierunkowemu rozwojowi kultury;

Niezbędnym warunkiem dla takiego rozwoju jest zatem wypracowanie polityki przeciwdziałania rasizmowi i ksenofobii jako części szerszej polityki równościowej, której założenia miasto winno jak najszybciej przyjąć,

Kraków jest miastem obywatelskim, zapewniającym wysoką jakość życia wszystkim mieszkańcom oraz oferującym zrównoważony rozwój społeczeństwa obywatelskiego i silne poczucie wspólnoty, przekładające się na podejmowanie przez mieszkańców odpowiedzialności za losy Miasta, aktywne uczestnictwo w podejmowaniu decyzji dotyczących rozwiązywania bieżących problemów wspólnoty, jak i w realizacji pomysłów sprzyjających rozwojowi miasta;

Misją samorządu miasta jest integrowanie działań mieszkańców, służące urzeczywistnianiu wizji rozwoju Krakowa, poprzez wprowadzanie partnerskiego zarządzania miastem, z wykorzystaniem szans, jakie stwarza jego metropolitarny potencjał oraz integracja europejska;

oraz biorąc pod uwagę, że

Rasizm i ksenofobia są bezpośrednim pogwałceniem zasad wolności, demokracji, poszanowania praw człowieka i podstawowych wolności oraz pogwałceniem zasad państwa prawnego, na których opiera się Unia Europejska i które są wspólne wszystkim państwom członkowskim;

Rasizm i ksenofobia stanowią zagrożenie dla grup i jednostek będących celem takich zachowań. Władze samorządowe mające na uwadze nadrzędny cel rozwoju winny prowadzić skuteczne, proporcjonalne i odstraszające działania prewencyjne i represyjne względem osób fizycznych oraz prawnych, a także instytucji, które dopuściły się

Projekt miejskiej strategii
przeciwdziałania rasizmowi i ksenofobii
przygotowany dla miasta Krakowa

zachowań o charakterze rasistowskim lub ksenofobicznym, tolerują je lub są za nie odpowiedzialne;

Walka z rasizmem i ksenofobią wymaga zastosowania różnego rodzaju środków o kompleksowych ramach i nie może się ograniczać do spraw karnych, musi obejmować również szereg działań w dziedzinie funkcjonowania samorządu i instytucji publicznych, systemu edukacji, polityce bezpieczeństwa oraz polityce społecznej i kulturowej miasta.

Podjęcie działań prewencyjnych i reakcyjnych wobec zachowań rasistowskich i ksenofobicznych, jak również promowanie tolerancji, równości i różnorodności jest wymogiem prawnym wynikającym z Konstytucji RP, licznych prawnych instrumentów unijnych oraz szczegółowych przepisów prawa polskiego, w tym kodeksu karnego, kodeksu pracy oraz ustawy o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania;

Świadoma i powszechna solidarność mieszkańców Krakowa jest konieczna dla zwalczania rasizmu a społeczność lokalna winna się zjednoczyć aby wyeliminować wszelkie jego formy zarówno te bezpośrednie, werbalne, wizualne lub graficzne, jak i ukryte. Bowiern każda z nich jest szkodliwa tak dla osób indywidualnych oraz dla całej społeczności;

Istotnym czynnikiem sprzyjającym eliminacji zachowań rasistowskich i ksenofobicznych jest zapewnienie mniejszościom narodowym i etnicznym możliwości zachowania odrębności, a także rozwoju ich kultur oraz ochrony przed rasizmem i ksenofobią, której doświadczają w środowisku miejskim Krakowa. Należy uwzględnić w szczególności akty związane z licznymi ekscesami antysemitycznymi, zaistniałe w przeszłości oraz wciąż występującą w Polsce dyskryminacją Romów, która ma charakter wynikający z zaszłości historycznych, a walka z którą jest obowiązkiem samorządu terytorialnego;

Podtrzymanie zasady równości jest najwyższą wartością i bezwzględny wyznacznikiem polityk miejskich a eliminacja wszelkich form rasizmu i ksenofobii wiąże się z realizacją postulatu społecznej sprawiedliwości;

Przedstawia się Prezydentowi Miasta niniejszy dokument służący kompleksowemu zwalczaniu i zapobieganiu zjawisku rasizmu i ksenofobii w przestrzeni publicznej miasta Krakowa

w latach 2012 – 2016.

1. Założenia metodologiczne strategii.

Niniejsza strategia koncentruje się na dwóch rodzajach działań:

- działaniach stricte prewencyjnych,
- zaplanowanej i konsekwentnej reakcji na incydenty, które już się wydarzyły.

Planowane poniżej działania mają różnorodny charakter, obejmujący zarówno budowanie struktur administracyjnych jak też eliminowanie zjawiska rasizmu i sprzyjanie kreowaniu środowiska przyjaznego różnorodności w ramach działalności instytucji lokalnych.

Istotnym aspektem są również działania skierowane do społeczności lokalnej, nastawione na aktywne zarządzanie środowiskiem lokalnym i wpływanie na zachowania społeczne.

Strategia zakłada ponadto długoterminowy charakter planowania, uwzględniający ciągłość ewolucji projektu oraz konieczność jego dostosowania do zmieniających się warunków społecznych. Projekt ma charakter rozwojowy i wieloletni, a zaprojektowane działania będą mogły być modyfikowane i adaptowane do aktualnej sytuacji w mieście. Zakłada się potrzebę ciągłej ewaluacji oraz monitoringu efektywności oraz postępów we wdrażaniu działań.

Niniejszy projekt opiera się na modelu wspólnotowym społeczności lokalnej oraz wieloinstytucjonalnym modelu zarządzania środowiskiem miejskim. Stąd istotnym elementem jest wprowadzanie w każdej jego fazie i części mechanizmów partycypacji społecznej – stałej konsultacji i współdziałania.

Ogólnym celem strategii jest przede wszystkim wykreowanie postaw nastawionych na właściwą i automatyczną identyfikację problemów związanych z rasizmem i ksenofobią a także dobór właściwych narzędzi reakcji, proporcjonalnych do potrzeb oraz adekwatnych do charakteru zdarzenia lub incydentu.

Strategia będzie realizowana na poziomie instytucjonalnym oraz wertykalnym, a więc nastawionym na modelowanie postaw mieszkańców miasta oraz edukację społeczną.

Strategia ma obejmować cztery zasadnicze obszary polityki samorządowej:

- politykę równości,

- politykę społeczną i walkę ze społecznym wykluczeniem,
- bezpieczeństwo i porządek publiczny,
- kulturę i edukację, jako narzędzia promocji różnorodności.

2. Ocena sytuacji.

W toku przygotowania strategii Stowarzyszenie Promocji Wielokulturowości INTERKULTURLNI PL przeprowadziło badanie skali zdarzeń rasistowskich i ksenofobicznych na terenie aglomeracji krakowskiej od stycznia 2007 roku do sierpnia 2011 roku. Podstawą analizy były doniesienia prasowe, raporty i projekty organizacji pozarządowych oraz statystyczne i jakościowe dane obiektywne, pozyskiwane z jednostek administracji państwowej.¹

W sumie zgromadzono informacje na temat 179 zdarzeń spełniających kryteria incydentów o charakterze rasistowskim lub ksenofobicznym. Największą kategorię tworzą przypadki antysemickiego i ksenofobicznego graffiti, trwaleznaczające miejską przestrzeń publiczną, a co za tym idzie utrwalające i zwielokrotniające swój negatywny przekaz wobec postronnych odbiorców (137 zdarzeń). Dodatkowo, w prasie odnotowano 21 zdarzeń innych niż „znaczenie murów”. Analiza raportów oraz rezultatów projektów prowadzonych przez organizacje pozarządowe dostarczyła informacji na temat 104 zdarzeń (78 to graffiti). Dane pozyskane od jednostek administracji państwowej dostarczyły opisu 68 zdarzeń (56 graffiti).

Incydenty utrwalone w prasie wymagają szczególnej analizy ze strony władz samorządowych, zarówno ze względu na ich pierwotny charakter, jak i na sposób relacji prasowej upowszechniającej wiedzę na temat konkretnego zajścia względem nieoznaczonego kręgu adresatów w Polsce i za granicą, co z kolei w sposób bezpośredni wpływa na postrzeganie miasta, jego mieszkańców oraz panującego w nim klimatu społecznego. W badanym okresie, tj. od 2007 roku prasa odnotowywała zdarzenia rasistowskie lub ksenofobiczne, które miało miejsce na terenie Krakowa średnio co dwa miesiące. Najwięcej incydentów miało formę werbalnego znieważenia, często pojawiały się też formy graficzne i wypowiedzi pisemne. Trzykrotnie odnotowano stosowanie przemocy fizycznej motywowane przesłankami dyskryminacyjnymi. Z punktu widzenia celów strategii istotne jest, iż przypadki rasizmu i ksenofobii

Projekt miejskiej strategii
przeciwdziałania rasizmowi i ksenofobii
przygotowany dla miasta Krakowa

często miały miejsce podczas manifestacji organizacji politycznych i społecznych, tj. Obóz Narodowo-Radykalny, Narodowe Odrodzenie Polski, Małopolscy Patrioci itp. Sporą część wydarzeń stanowiły również incydenty stadionowe, polegające na wykrzykiwaniu haseł oraz intonowanie rasistowskich i antysemickich przyśpiewek. Odnotowano tam również posługiwanie się gestami i symbolami podżegającymi do nienawiści, a także do popełnienia przestępstw. Sprawcami byli najczęściej „pseudokibice”², lecz w kilku przypadkach byli nimi piłkarze dwóch drużyn krakowskich T.S. „Wisły” oraz „Cracovii Comarch”, a do wydarzeń dochodziło podczas trwania meczy na stadionach piłki nożnej lub bezpośrednio po ich zakończeniu, w okolicach centrum miasta.

Oprócz incydentów związanych z imprezami sportowymi, natrafiono również na typowo antysemickie zachowania połączone z niszczeniem obiektów przestrzeni publicznej. Wspomnieć tu należy o zdewastowaniu pomnika upamiętniającego ofiary nazistowskiego obozu pracy w Krakowie Płaszowie, pojawianiu się „wlepek” oraz napisów na plakatach z treściami wymierzonymi w naród żydowski, zdemolowaniu witryny księgarni z wystawioną w niej książką „Przeciw antysemityzmowi”, zniszczeniu elewacji Synagogi Starej na ulicy Szerokiej.

Zanotowano również incydenty typowo zindywidualizowane, personalne, polegające na znieważeniu osób pochodzenia żydowskiego oraz ksenofobiczne wypowiedzi artykułowane podczas dyskusji na tematy historyczno-społeczne.

Badanie prasy pozwoliło również zidentyfikować przypadki czynów godzących w życie i zdrowie, pobicia osób obcego pochodzenia. Ofiarami byli Wietnamczycy, Amerykanie oraz obywatele Hiszpanii, co należy uznać za szczególnie niepokojące i wymagające zdecydowanych działań, jako że, użycie przemocy fizycznej można uznać za najostrzejszą formę dyskryminacji. Nienawiść i nietolerancja leżąca u podstaw tego typu czynów godzi nie tylko w indywidualne dobra ofiary, ale przede wszystkim w ład konstytucyjny państwa, który opiera się na zasadzie równości i niezbywalnej godności każdego człowieka.

Wśród innych przypadków dyskryminacji ze względu na pochodzenie odnotowano w trakcie badania przypadek nierzetelnego, opartego na stereotypach artykułu prasowego dotyczącego Romów, informacje o organizacji koncertów z udziałem zespołów wykonujących utwory propagujące faszyzm oraz powszechne przypadki niewpuszczania obcokrajowców do klubów, ze względu na ich pochodzenie. Stwierdzono również naruszenie procedur przez Straż Graniczną, w

Projekt miejskiej strategii
przeciwdziałania rasizmowi i ksenofobii
przygotowany dla miasta Krakowa

trakcie wykonywania przez funkcjonariuszy tej służby ich ustawowych obowiązków.

W toku analizy zdarzeń opisanych w prasie stwierdzono, iż opisywane incydenty dotyczyły zachowań grupowych nakierowanych na poniżenie nieoznaczonej liczby osób, co prowadzi do wniosku, iż zdarzenia wyrażają zgeneralizowane postawy części mieszkańców miasta, co implikuje konieczność prowadzenia działań zmierzających do osłabienia siły oddziaływania tego typu poglądów, jako sprzecznych z polskim i wspólnotowym dorobkiem prawnym. Warto również odnotować, iż częstokroć ujawnienie się postaw rasistowskich, ksenofobicznych lub antysemitycznych wynikało z modalnych okoliczności danego układu sytuacyjnego, co skłania do wniosku o możliwości przeciwdziałania takim zdarzeniom w drodze strategii środowiskowych, w tym CPTED.³

Raporty organizacji pozarządowych monitorujących zjawisko rasizmu, ksenofobii, nietolerancji i dyskryminacji w Polsce zwykle opisują te zjawiska w sposób bardzo ogólny, a przytaczane konkretne przypadki nie uwzględniają dokładnego miejsca zdarzenia. Wyjątkiem są następujące pozycje:

- „*Brunatna księga*” - monitoring przypadków rasizmu prowadzony przez redakcję magazynu ‘NIGDY WIĘCEJ’ 2009 i 2011⁴
- „*Nietolerancja w Polsce. Kronika wydarzeń 2008-2009 na podstawie monitoringu prasy*” Stowarzyszenie Przeciw Antysemityzmowi i Ksenofobii Otwarta Rzeczpospolita
- Projekt „Przestrzeń miasta” www.przestrzenmiasta.pl organizowany przez grupę Projekt: Polska i Stowarzyszenie Młody Wrocław (2008-2011)

Analiza powyższych pozycji pozwoliła zidentyfikować 106 zdarzeń o dyskryminującym charakterze, które miały miejsce pomiędzy styczniem 2007 a sierpniem 2011 roku. Zdecydowana większość dotyczyła obraźliwych symboli i napisów występujących w przestrzeni publicznej, głównie na murach lub pomnikach - 78 przypadków. Ich treść w przeważającej mierze ma charakter antysemityczny, pojawia się w kontekście lub wykorzystuje kontekst⁵ konfliktu między pseudokibicami krakowskich drużyn piłkarskich. Poza „znaczeniem murów”⁶ obraźliwe hasła i symbole znajdowały się również na plakatach rozwieszanych w miejscach publicznych oraz na transparentach wykorzystywanych w trakcie zgromadzeń.

Projekt miejskiej strategii
przeciwdziałania rasizmowi i ksenofobii
przygotowany dla miasta Krakowa

Kolejną kategorią incydentów uwzględnionych w raportach organizacji pozarządowych są dyskryminujące komunikaty werbalne związane z wykrzykiwaniem obraźliwych hasel, poniżaniem osób innej rasy poprzez imitowanie zwierzęcych odgłosów na różnego rodzaju zgromadzeniach lub publicznych imprezach czy obraźliwe wypowiedzi w mediach. Odnotowano również przypadki przemocy fizycznej (poważne pobicia) lub naruszenia nietykalności cielesnej, kolportażu rasistowskich materiałów, organizacji imprez z udziałem zespołów neonazistowskich, używanie niedozwolonej symboliki lub gestów, jednoznacznie kojarzonych z nazizmem a także różnorodne akty wandalizmu.

Z raportów organizacji pozarządowych wynika, iż osoby dopuszczające się dyskryminacji rasowej lub aktów wrogości względem mniejszości często należą do dobrze zorganizowanych grup przyjmujących sformalizowany prawnie charakter, tj. stowarzyszeń i innych organizacji. Oznacza to potrzebę kontroli sposobu funkcjonowania tych zrzeszeń oraz podejmowanie istotnych wysiłków celem osłabienia ich oddziaływania na społeczność lokalną, obejmującą, w granicach prawa, również ograniczenie możliwości manifestowania poglądów naruszających prawo i porządek publiczny.

W toku badania uzyskano również statystyczne i jakościowe dane od instytucji publicznych, w szczególności od Zespołu Monitorowania Rasizmu i Ksenofobii MSWiA oraz od Straży Miejskiej Miasta Krakowa (ewidencja rasistowskiego i ksenofobicznego znaczenia obiektów od 2010 r.)

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji w odpowiedzi na wniosek Stowarzyszenia Promocji Wielokulturowości INTERKULTURALNI PL załączyło zbiór informacji, zebranych na podstawie spraw nadzorowanych przez Zespół Monitorowania Rasizmu i Ksenofobii Departamentu Kontroli ministerstwa. Przesłane dane dotyczą łącznie 14 przypadków rasizmu i przestępstw motywowanych nienawiścią, mających miejsce w Krakowie i okolicach, w okresie od stycznia 2007 do września 2011.

Zdarzenia te obejmują:

- manifestacje z wykorzystaniem obraźliwych hasel i transparentów (6). Uczestnikami tych manifestacji byli członkowie ONR (2/6), NOP (2/6), krakowskiej organizacji „Małopolscy Patrioci” (1/6) oraz pseudokibice Cracovii (1/6). Grupami poszkodowanymi były w tych wypadkach osoby

Projekt miejskiej strategii
przeciwdziałania rasizmowi i ksenofobii
przygotowany dla miasta Krakowa

innego niż polskie pochodzenia („Polska dla Polaków”), głównie Żydzi („Tu jest Polska, nie Izrael”, „Żydzi z Polski precz”) a także osoby o odmiennym od manifestujących kolorze skóry („Polska cała tylko biała”) i osoby o odmiennych poglądach politycznych („Raz sierpem raz młotem czerwoną hołotę”, „A na drzewach zamiast liści będą wisieć komuniści”). Manifestujący w dwóch przypadkach posługiwali się flagą/transparentem ze swastyką, a w trzech przypadkach wykonywali gest faszystowskiego pozdrowienia. W jednym wypadku doszło do starć z uczestnikami Marszu Równości. Trzy kolejne incydenty przybrały formę graficznych przekazów, tj. plakatów zawierających treści antysemitki (np. „Bomby na Izrael, Już czas”, „Izrael 60 lat ludobójstwa”) oraz dwukrotnie w postaci napisów o charakterze antysemitkim (w jednym z przejść podziemnych oraz na blokach przy ul. Kazimierza Wielkiego). W pozostałych 5 wypadkach poszkodowanymi były konkretne osoby: czarnoskóry zawodnik Cracovii Comarch Kraków – ofiara rasistowskiego zachowania piłkarza Wisły Kraków podczas meczu obu drużyn oraz obywatele Wietnamu, w stosunku do których dopuszczono się dotkliwych pobić i wymuszeń dużych sum pieniędzy (w tej sprawie prowadzone są 4 postępowania w prokuraturze).

- Straż Miejska Miasta Krakowa prowadzi szczegółową ewidencję napisów występujących w przestrzeni publicznej, na różnych obiektach infrastruktury miejskiej i prywatnej od 2010 roku. I tak w 2010 roku odnotowano 28 napisów o charakterze rasistowskim lub ksenofobicznym, a w roku 2011 – 26.

Przedstawione tu omówienie raportu z prowadzonych badań pokazuje, iż pomimo incydentalnego charakteru poszczególnych zdarzeń wykazują się one pewną regularnością zarówno na przestrzeni czasu, jak i okoliczności występowania. Ich zbiorowy i zorganizowany charakter stwarza niebezpieczeństwo dla osiągnięcia celów zarysowanych w preambule niniejszego dokumentu, zbieżnych z ogólnymi celami rozwojowymi Krakowa, a tym samym wymaga adekwatnych rozwiązań prewencyjnych, dotyczących tak zapobiegania jak i zorganizowanej oraz konsekwentnej reakcji na tego rodzaju zdarzenia.

Należy ponownie uznać, iż rasizm i ksenofobia stanowi jedno z najpoważniejszych zagrożeń dla zrównoważonego rozwoju miejskiej

Projekt miejskiej strategii
przeciwdziałania rasizmowi i ksenofobii
przygotowany dla miasta Krakowa

wspólnoty lokalnej, jej solidarności, równowagi oraz stałego podwyższania jakości życia mieszkańców. Jednocześnie trzeba sobie zdawać sprawę, iż zakres zachowań społecznych, kwalifikowanych jako rasizm lub ksenofobia jest trudny do zdefiniowania. Współczesne definicje rasizmu ulegają stałemu poszerzaniu i obejmują zjawiska wykraczające poza tradycyjną definicję rasy. Rozwiązując problemy rasizmu i ksenofobii należy zatem przyjąć optykę osoby dokonującej konceptualizacji tego pojęcia i przedstawiającej dane zdarzenie do rozwiązania instytucjom samorządowym. Aktywność w tym obszarze stanowi istotne wyzwanie dla wspólnoty samorządowej, szczególnie w kontekście jej roli w zaspokajaniu potrzeb mieszkańców miasta. Istotne jest przede wszystkim to, aby uwzględniwszy postulaty osób, czy grup narażonych na dyskryminację, obejmujące prawo do ochrony przed dyfamacją i nieuzasadnioną agresją zapewnić jednocześnie pluralizm światopoglądowy w ramach samorządu lokalnego. Ramy planowanej strategii będą starały się uwzględnić postulat równowagi między tymi dwiema wartościami.

Zważając na powyższe rekomenduje się Prezydentowi i Radzie Miasta Krakowa przyjęcie następujących rozwiązań.

¹ Dane stanowiące podstawę badania stanu faktycznego: opracowania Stowarzyszenia Promocji Wielokulturowości INTERKULTURLNI PL „Incydenty rasistowskie i ksenofobiczne na terenie Krakowa” autorstwa Eweliny Pachytel, „Podsumowanie monitoringu raportów organizacji” autorstwa Klaudii Fryc-Mallick, a także: „Rasizm w Polsce. Raport z badań osób, które doświadczyły przemocy ze względu na swoje pochodzenie etniczne, rasowe lub narodowe” wydany przez Helsińską Fundację Praw Człowieka (2010); „Przemoc motywowana uprzedzeniami. Przepisy a rzeczywistość” wydana przez Towarzystwo Interwencji Kryzysowej (2007); „Równe traktowanie w zatrudnieniu. Przepisy a rzeczywistość” wydane przez Polskie Towarzystwo Prawa Antydyskryminacyjnego (2009); „Sąsiedzi czy intruzi- o dyskryminacji cudzoziemców w Polsce” wydana pod kierunkiem Stowarzyszenia Interwencji Prawnej (2010); „Monitorowanie treści rasistowskich, ksenofobicznych i antysemitycznych w polskiej prasie i publikacjach- część II” przygotowane przez ekspertów z Poznańskiego Centrum Praw Człowieka Instytutu Nauk Prawnych PAN na zlecenie MSWiA; „Analizy, raporty, ekspertyzy. Dyskryminacja cudzoziemców w Polsce w latach 2008-2010” wydane przez Stowarzyszenie Interwencji Prawnej (2010); Projekt „Przestrzeń miasta” organizowany przez grupę Projekt: Polska i Stowarzyszenie Młody Wrocław (2008-2011); „Nietolerancja w Polsce. Kronika wydarzeń 2008-2009 na podstawie monitoringu prasy” opracowana przez Stowarzyszenie Przeciw Antysemityzmowi i Ksenofobii Otwarta Rzeczpospolita (2010); „Brunatna księga” - monitoring przypadków rasizmu prowadzony przez redakcję magazynu ‘NIGDY WIĘCEJ’ (2009 i 2011). Wykorzystano również następujące źródła prasowe: *Rzeczpospolita*, *Gazeta Wyborcza*, dodatek krakowski;

Projekt miejskiej strategii
przeciwdziałania rasizmowi i ksenofobii
przygotowany dla miasta Krakowa

Gazeta Krakowska; Dziennik Polski; Dziennik Gazeta Prawna; Fakt; Super Express; Echo Miasta, Metro; Przegląd Sportowy; Portal Moje Miasto Kraków <http://www.mmkrakow.pl/wiadomosci>; Portal Kraków Nasze Miasto <http://krakow.naszemiasto.pl/>; Portal Interia.pl <http://fakty.interia.pl/polska>; Portal Polska Lokalna <http://polskalokalna.pl/wiadomosci/malopolskie>; Portal Onet.pl <http://wiadomosci.onet.pl/regionalne/krakow/region.html>; Portal Wirtualna Polska http://wiadomosci.wp.pl/kat,1019401,wiadomosci_lokalne.html?icaid=1d0e9.

Uwzględniono również dane statystyczne otrzymane od Zarządu Budynków Komunalnych Gminy Kraków, Komendy Wojewódzkiej Policji w Krakowie, Prokuratury Generalnej, Ministerstwa Sprawiedliwości, Ministerstwa Spraw Wewnętrznych oraz Straży Miejskiej Miasta Krakowa.

² Termin pseudokibic został zdefiniowany w Zarządzeniu Komendanta Głównego nr 982 z 21.09.2007 (Dz.Urz.KGP Nr 17, poz. 129), zgodnie z którym za pseudokibiców uważa się uczestników imprez sportowych, którzy, na bazie dotychczasowych doświadczeń, za główny cel swojej obecności przyjmują chęć zmanifestowania swojego stanowiska poprzez wywoływanie awantur lub konfrontację z innymi uczestnikami imprezy bądź też siłami porządkowymi.

³ CPTED – Community policing through environmental design (Zapobieganie przestępczości i nieporządkowi poprzez kształtowanie środowiska)

⁴ Do raportów Stowarzyszenia Nigdy Więcej należy podchodzić z pewną ostrożnością, gdyż dane tam podawane mają charakter sprawozdawczy, nie zawsze wskazują źródło informacji i z samej publikacji nie wiadomo, czy jej autorzy weryfikują ich prawdziwość. Z tej też przyczyny *Brunatnym Księgom*, szczególnie w dyskursie prawniczym zarzuca się liczne nieścisłości, które są podstawą do kwestionowania rzetelności tej publikacji. Należy jednak podkreślić, iż nieścisłości dotyczą jedynie szczegółów czy opisu danego zdarzenia, rzadko jednak zdarza się, by w ogóle nie miało ono miejsca czy miało inny niż rasistowski charakter. Więcej na ten temat: Łukasz Ostrowski, *Mowa o rasizmie*, Warszawa 2009, s. 123-204

⁵ W kontekście konfliktu między chuliganami drużyn piłkarskich była przykładowo interpretowana dewastacja pomnika pamięci na terenie byłego nazistowskiego obozu pracy w Krakowie Płaszowie, mimo że trudno uznać tego rodzaju interpretację za trafną. Być może sprawca dążył do wywołania tego rodzaju wrażenia, jednakże kontekst sytuacyjny, wybór miejsca oraz czas pojawienia się napisu (na krótko przed dorocznym Marszem Żywych) wskazuje jednoznacznie na antysemickie, świadome intencje sprawców, służące manifestacji ich zabarwionej nienawiścią ideologii.

⁶ „znaczenie murów” – wyrażenie pochodzące od występującego w kryminologii zachodniej słowa „tagging”, które odróżnia rodzaj nielegalnych napisów pojawiających się w przestrzeni publicznej. Słowo „graffiti” odnosić się będzie w tych kategoriach do malunków lub napisów posiadających walory artystyczne, będące przejawem indywidualizmu artystów ulicznych, natomiast słowo „tagging” do pozostałych, które takich walorów nie posiadają i wyłącznie szpecą przestrzeń publiczną.

3. Cele strategiczne.

Cel strategiczny I – Wstąpienie do Europejskiej Koalicji Miast Przeciwko Rasizmowi UNESCO;

Rada Miasta podejmie uchwałę o przystąpieniu Krakowa do międzynarodowego stowarzyszenia Europejskiej Koalicji Miast Przeciwko Rasizmowi UNESCO oraz wystąpi do Ministra Spraw Zagranicznych o zgodę na przystąpienie do tej międzynarodowej organizacji.

Cel strategiczny II – Budowa instytucjonalnych ram przeciwdziałania rasizmowi i ksenofobii;

II – 1: Powołanie miejskiego rzecznika¹ ds. dyskryminacji.

Rzecznik powinien być osobą zaufania publicznego wyłonioną w drodze konsultacji, których regulamin zostanie określony przez miasto. Sposób wyznaczenia rzecznika przez Urząd Miasta powinien uwzględniać kadencyjność funkcji, wymagania merytoryczne względem kandydata oraz zasady konsultowania i rekomendowania kandydatur, uwzględniające głos środowisk mniejszościowych oraz sektora pozarządowego.

Kompetencje rzecznika oraz jego umiejscowienie w strukturach administracyjnych gminy zostaną określone przez tą jednostkę samorządu. Rolą rzecznika byłoby wspieranie mniejszości oraz osób dyskryminowanych w procesie dochodzenia swoich praw, a także w uzyskiwaniu pomocy i świadczeń. Rzecznik powinien ściśle współpracować z poszczególnymi wydziałami i innymi strukturami w urzędzie oraz nawiązywać współpracę z innymi instytucjami i służbami działającymi na terenie miasta, a także stanowić punkt kontaktowy dla organizacji pozarządowych. Powinien być uprawniony do uzyskiwania informacji i wyjaśnień we wszelkich strukturach administracji samorządowej oraz posiadać możliwość inicjowania skarg, żądania wyjaśnień oraz nadzorowania postępowań prowadzonych w zakresie jego kompetencji. Rzecznik na wniosek osoby, która złożyła skargę lub zgłosiła przestępstwo, będzie w miarę posiadanych możliwości dostarczał jej stałej i wyczerpującej informacji dotyczącej sposobu i etapu załatwienia sprawy, zakresu podjętych czynności, przewidywanego terminu rozstrzygnięcia, jak też do wyjaśnienia

przyczyn niedotrzymania tego terminu. Rolą rzecznika będzie też przedstawianie Radzie Miasta dorocznych rekomendacji w zakresie prowadzonej polityki równości oraz przeciwdziałania dyskryminacji.

II – 2: Tworzenie społecznej platformy konsultacji i rozwoju polityk antidyskryminacyjnych.

Miasto powoła do życia i obejmie przewodnictwem nad interdyscyplinarnym zespołem roboczym, którego zadaniem będzie ocena sytuacji w zakresie przeciwdziałania rasizmowi i ksenofobii oraz innym formom dyskryminacji, wyznaczanie kierunków przeciwdziałania i reakcji tego rodzaju zdarzenia, określanie zadań dla poszczególnych komórek urzędu miasta oraz kontrola wykonania strategii.

W skład zespołu będzie wchodził rzecznik ds. dyskryminacji, przedstawiciele wydziałów urzędu miasta realizujących strategię, samodzielnych jednostek miejskich realizujących strategię, a także zaproszeni przez miasto: przedstawiciele innych organów wszystkich szczebli samorządu lokalnego, delegat Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego, przedstawiciele policji, straży miejskiej, prokuratur i sądów, sądowych kuratorów zawodowych, przedstawiciele kuratorium oświaty, wydelegowani przedstawiciele szkół wyższych działających na terytorium Krakowa, przedstawiciele organizacji mniejszości oraz organizacji pozarządowych, które zgłoszą akces do zespołu.

Na pierwszym spotkaniu zostanie przyjęty regulamin pracy zespołu oraz harmonogram funkcjonowania. W jego ramach dopuszczalne będzie powoływanie grup problemowych, których zadaniem będzie opracowanie poszczególnych problemów.

Przynajmniej raz na dwa lata miasto zleci badanie potrzeb i oczekiwań mniejszości narodowych i etnicznych oraz cudzoziemców w Krakowie, obejmujące swoim zakresem problematykę zapobiegania rasizmowi, ksenofobii, politykę równości oraz funkcjonowanie samorządu. Badanie zostanie zlecone instytucji gwarantującej uzyskanie miarodajnych wyników i ich naukowe opracowanie.

Zespół w pierwszym roku funkcjonowania dokona przeglądu struktur instytucjonalnych samorządu lokalnego, procedur administracyjnych oraz pragmatyk urzędowych, obowiązujących

pracowników poszczególnych instytucji, a także przeprowadzi ich ocenę pod kątem zapobiegania przypadkom rasizmu i ksenofobii, konieczności wprowadzenia stosownych ułatwień dla mniejszości narodowych i etnicznych oraz cudzoziemców, tak aby zapewniona została zasada równego traktowania.² Na podstawie tych ustaleń zespół wyda stosowne rekomendacje dla poszczególnych instytucji. Urząd Miasta jako organ wykonawczy strategii wdroży rekomendacje we wszelkich obszarach własnego funkcjonowania, których będą one dotyczyć oraz zachęci inne instytucje i służby do podobnych działań.

Innego rodzaju zespoły interdyscyplinarne w strukturach miejskich przekaże zespołowi wyniki swoich prac.

II – 3: Budowanie kompetencji międzykulturowych pracowników urzędu,

Urząd Miasta będzie dążył, aby na wszelkich szczeblach administracji gminnej wprowadzono mechanizmy zabezpieczające przed występowaniem zjawiska rasizmu, ksenofobii i wynikającym z nich nierównym traktowaniem. Zasada równego traktowania winna być wpisana w schemat działania urzędów jako podstawa wszelkich procedur administracyjnych.

Proponuje się, aby zapewnienie wrażliwości międzykulturowej urzędników miejskich odbyło się poprzez zabezpieczenie odpowiednich procedur oraz wprowadzenie systemu szkoleń oraz podnoszenia kompetencji poprzez dostarczenie pracownikom administracji narzędzi poszerzania wiedzy na temat innych kultur.

Schemat przekształcania sposobu sprawowania administracji powinien się zatem opierać na następujących kierunkach działań:

- wprowadzenie klauzul antydyskryminacyjnych do kodeksów etyki zawodowej oraz procedur postępowania,
- zapewnienia szkoleń z praktyk antydyskryminacyjnych dla pracowników administracji,
- kształtowanie wartości i etosu zawodowego urzędnika poprzez system działań motywacyjnych.

Klauzule antydyskryminacyjne obejmujące nakaz równego traktowania, podnoszenie świadomości w zakresie postaw rasistowskich i ksenofobicznych powinny stanowić element zobowiązań pracowników administracji względem

Projekt miejskiej strategii
przeciwdziałania rasizmowi i ksenofobii
przygotowany dla miasta Krakowa

współpracowników oraz obywateli korzystających z usług i świadczeń urzędów. Stosowne zapisy należy wprowadzić do wręczanego pracownikom zakresu obowiązków. Ponadto należy uzupełnić obowiązujące w poszczególnych wydziałach procedury postępowania i załatwiania spraw o stosowne zapisy antydyskryminacyjne, a także o wizję funkcjonowania urzędu.

Należy wprowadzić przejrzyste mechanizmy kontroli pracowników administracji oraz audytu prowadzonych spraw pod kątem respektowania zasady równości. Proponuje się aby audyt tego rodzaju opierał się na samokontroli, tj. ankietach wewnętrznych wypełnianych przez pracowników urzędu oraz certyfikowaniu urzędów przez organizacje mniejszościowe. W każdym urzędzie karty oceny pracowników winny zawierać również kryteria odnoszące się do respektowania zasady równości. Raporty kierowników jednostek dotyczące tych ocen byłyby przekazywane pełnomocnikowi ds. dyskryminacji, który koordynowałby proces certyfikacji wrażliwości kulturowej danego urzędu lub wydziału. Niezbędne jest również zainicjowanie mechanizmu zbierania danych statystycznych i jakościowych o przypadkach dyskryminacji i nierównego traktowania.

Na podstawie zebranych danych oraz informacji na temat wprowadzonych w danym urzędzie lub instytucji rozwiązań zapewniających równe traktowanie oraz przeciwdziałanie dyskryminacji, miejski rzecznik, po konsultacji ze środowiskiem mniejszości etnicznych i narodowościowych, środowiskiem cudzoziemców oraz po zasięgnięciu opinii organizacji społecznych, do których celów statutowych należy zwalczanie dyskryminacji, nada odpowiedni certyfikat poszczególnym urzędom spełniającym przyjęte kryteria polityki antydyskryminacyjnej.

Urząd Miasta rozważy również możliwość inicjacji systemu premiowania urzędników, uwzględniającego postawy równościowe, działalność na rzecz przeciwdziałania dyskryminacji oraz dodatkowe umiejętności językowe.

Urząd Miasta we współpracy z organizacjami pozarządowymi przygotowuje pakiet wiedzy o różnicach kulturowych, polityce równości i przeciwdziałaniu dyskryminacji kulturowej, etnicznej i rasowej dla urzędników instytucji samorządowych. Z pakietem tym zapoznani powinni być wszyscy zatrudniani urzędnicy, którzy

Projekt miejskiej strategii
przeciwdziałania rasizmowi i ksenofobii
przygotowany dla miasta Krakowa

mają kontakt z mieszkańcami lub którzy prowadzą indywidualne postępowania administracyjne.

Do końca 2015 roku na kanwie dotychczasowych doświadczeń we wdrażaniu strategii winien powstać podręcznik nt. wielokulturowości do użytku pracowników administracji oraz innych służb samorządowych. Podręcznik winien być opublikowany w Biuletynie Informacji Publicznej, a także wydany ze środków własnych miasta, bądź uzyskanych przez miasto środków zewnętrznych.

Podręcznik nt. wielokulturowości powinien obejmować wiedzę z zakresu wielokulturowości, znaczenia tolerancji i równości dla dobrobytu społecznego oraz wiedzę o dyskryminacji, jej przyczynach i sposobach jej przeciwdziałania. Winien on uczyć wrażliwości, tolerancji oraz akceptacji dla różnic rasowych, etnicznych, religijnych i innych, a także sposobu odnoszenia się do zróżnicowanych pod wieloma względami osób przy poszanowaniu ich godności, zwyczajów i odrębności. Treść podręcznika, uzgodniona z przedstawicielami mniejszości, winna być rekomendowana do wykorzystania dla podnoszenia kompetencji nauczycieli w szkołach wszystkich szczebli.

Miasto będzie dążyło również do systematycznego wdrażania szkoleń antydyskryminacyjnych dla zatrudnianych pracowników. Szkolenia te powinny opierać się na następujących zasadach:

- szkolenia powinny mieć charakter powtarzalny okresowo i opierać się na schemacie praktycznych warsztatów, dostarczających konkretnej wiedzy o sytuacjach konfliktowych oraz rozwiązywaniu lub reagowaniu na określone sytuacje, z którymi pracownik może zostać skonfrontowany;
- system szkoleń powinien umożliwiać wykształcenie własnej kadry trenerskiej przez instytucję uczestniczącą, co prowadzić będzie do osiągnięcia zakładanego celu jakim jest przeszkolenie wszystkich pracowników przy znaczącej optymalizacji kosztów;
- dla zapewnienia efektywności szkoleń zaleca się, aby dobór uczestników wykluczał udział w tej samej sesji szkoleniowej pracowników tego samego wydziału, urzędu lub instytucji;

- zakres szkoleń winien obejmować szerokie zagadnienia dyskryminacji i polityki równości, tolerancji i akceptacji różnorodności.

Podobny schemat budowania świadomości międzykulturowej może zostać wdrożony przez inne instytucje i służby działające w Krakowie, poza strukturami gminnymi, które zdecydują się nawiązać partnerstwo z miastem w realizowaniu niniejszej strategii.

II – 4: Budowa urzędów przyjaznych mniejszościom narodowym, etnicznym i obcokrajowcom

Do zakresu obowiązków kierowników i dyrektorów poszczególnych wydziałów urzędu miasta należałoby wprowadzić obowiązek przeprowadzenia do połowy 2013 roku diagnozy sfer problematycznych oraz obszarów potencjalnej styczności cudzoziemców oraz mniejszości narodowych z danymi procedurami administracyjnymi lub obszarami oddziaływania władzy samorządowej. Podobne działania należy rekomendować tym instytucjom i służbom, które dobrowolnie przystąpią do realizacji strategii.

Do końca pierwszego półrocza 2013 roku Urząd Miasta, we współpracy z organizacjami mniejszościowymi i pozarządowymi przygotowuje pakiet powitalny dla cudzoziemców obejmujący broszurę informacyjną oraz pakiet świadczeń, których zakres będzie przedmiotem dalszych uzgodnień przy uwzględnieniu możliwości budżetowych miasta.

Miasto zobowiązuje się podjąć starania o uzyskanie środków finansowych, celem sfinansowania konkursu na koncepcję pakietu powitalnego, medialną kampanię promocyjną oraz jego realizację.

Zakres broszury informacyjnej winien obejmować wszelkie informacje dotyczące prawnych podstaw legalizacji pobytu, uzyskiwania określonych świadczeń, zasad korzystania ze służby zdrowia oraz edukacji, sposobu postępowania w przypadkach pokrzywdzenia przestępstwem, uzyskiwania odszkodowania w przypadku szkód komunikacyjnych i związanych ze środowiskiem pracy, reguł wykonywania pracy oraz podejmowania działalności gospodarczej, jak również przepisów o nabywaniu mienia, w tym nieruchomości. Pakiet powinien zawierać też informacje ułatwiające funkcjonowanie w mieście, korzystanie z komunikacji

Projekt miejskiej strategii
przeciwdziałania rasizmowi i ksenofobii
przygotowany dla miasta Krakowa

miejskiej i aglomeracyjnej oraz inne przydatne dla przybyszów fakty. W pakiecie należy zamieścić informacje teleadresowe poszczególnych instytucji odpowiedzialnych za konkretny obszar polityk samorządowych oraz dane organizacji społecznych, które w toku pobytu mogą udzielić cudzoziemcom pomocy, wraz z określeniem jej zakresu. W pakiecie powinna znajdować się też informacja o dostępności i lokalizacji tłumaczy języków obcych, przewodników miejskich oraz instytucji i podmiotów prywatnych, w których można porozumieć się w danym języku obcym.

Pakiet powinien być dostępny w wersjach obcojęzycznych. Wybór języków oraz nakład broszur powinien opierać się na uprzedniej analizie zapotrzebowania. W tym zakresie miasto nawiąże ścisłą współpracę z Oddziałem ds. Cudzoziemców Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego. Broszura informacyjna powinna być aktualizowana wraz ze zmianami stanu prawnego lub faktycznego, którego dotyczy.

Dystrybucja broszur informacyjnych odbywałaby się poprzez urzędy, punkty informacji turystycznej, dworce, lotniska, placówki służby zdrowia, placówki oświatowe. Na stronach internetowych miasta Krakowa należałoby uruchomić nowy (lub uzupełnić istniejący obecnie) dział poświęcony funkcjonowaniu cudzoziemców w mieście. Materiały pakietu winny być również dostępne do ściągnięcia i wydruku w formacie PDF.

Urząd Miasta powinien zobowiązać się do przetłumaczenia i umieszczenia w BIP wszystkich procedur administracyjnych, z którymi mogą mieć styczność osoby obcojęzyczne, do końca roku 2014. Informacje w językach obcych powinny mieć charakter uproszczony i zrozumiały dla cudzoziemca. Typologia procedur do tłumaczenia powstanie w oparciu o informacje przesłane przez dyrektorów i kierowników poszczególnych miejskich jednostek samorządowych. Liczba tłumaczeń językowych winna być adekwatna do liczby wersji językowych broszur informacyjnych pakietu powitalnego. Miasto będzie czynić starania, aby inne, pozasamorządowe instytucje i służby partnerskie skompletowały tłumaczenia we własnym zakresie. W przypadku, gdyby miasto uzyskało lub wygospodarowało środki finansowe na tłumaczenia procedur także tych instytucji, będzie rekomendowało ich publikację i stałą dostępność w widocznym miejscu w siedzibach tych podmiotów.

Projekt miejskiej strategii
przeciwdziałania rasizmowi i ksenofobii
przygotowany dla miasta Krakowa

Do końca 2014 roku w każdym budynku urzędu winna znaleźć się czytelna informacja dla cudzoziemców, w jakich językach można się w nim porozumieć, uzyskać informację odnośnie danej sprawy indywidualnej lub zbiorowej oraz do kogo w tym celu należy się udać. Miasto pozyska środki na umieszczenie tego typu informacji w placówkach publicznej służby zdrowia oraz publicznej edukacji. Urząd Miasta zapewni dostępność różnych wersji językowych informacji zawartych na elektronicznych informatorach z ekranami dotykowymi w budynkach urzędów, a także automatach kolejkowych. Te same działania będą rekomendowane partnerom projektu.

Każda informacja urzędowa skierowana do mieszkańców winna być dostępna również w językach obcych (do wydruku). Informacja o miejscu dostępności takiej informacji winna być umieszczona w pakiecie powitalnym, przy czym miasto zadba, aby istniał stały punkt, w którym tego typu informacje byłby dostępne dla cudzoziemców. Liczba wersji językowych tłumaczeń winna być określana wedle zapotrzebowania i własnych szacunków instytucji publikującej daną informację.

Do końca 2014 roku miasto stworzy system zbierania informacji o wolnych stanowiskach pracy, o które mogą ubiegać się przedstawiciele mniejszości narodowych, etnicznych lub cudzoziemcy oraz wypracuje zasady publikacji i przekazywania tych danych organizacjom pozarządowym, celem zwiększenia szans przedstawicieli mniejszości na rynku pracy zarządzanym przez wspólnotę samorządową.

Do końca 2016 roku miasto rozważy, tam gdzie jest to prawnie dopuszczalne, wprowadzenie działań wyrównawczych w polityce zatrudnienia w urzędzie miasta, samodzielnych jednostkach gminnych oraz innych instytucjach, w których miasto ma wpływ na politykę zatrudnienia, na rzecz osób przynależących do mniejszości narodowych i etnicznych. Polityka ta winna w pierwszej kolejności obejmować aktywizację zawodową społeczności romskiej.

W ramach strategii będzie się dążyć do powołania Centrum Informacji i Porad Prawnych, Psychologicznych i Translatorskich (Zob. III-2, s.20). Centrum winno być partnerstwem publiczno-społecznym, względnie winno być powołane przez organizacje pozarządowe po przeprowadzeniu konkursu ofert przez samorząd

gminny. Środki finansowe na funkcjonowanie centrum mogą być uzyskane z funduszy europejskich lub od innych instytucji grantodawczych. Centrum winno zapewniać profesjonalną obsługę przedstawicieli mniejszości narodowych i etnicznych oraz cudzoziemców w procesie finalizowania spraw administracyjnych oraz w postępowaniach związanych z pokrzywdzeniem przestępstwami lub wykroczeniami.

Rolą rzecznika ds. dyskryminacji powinno być gromadzenie informacji na temat skarg dotyczących rasizmu i ksenofobii w administracji publicznej oraz reakcji organów administracji na skargi tego typu w stosunkach prywatnych. Pozwoli to identyfikować podstawowe problemy występujące na obszarze miasta, określić skalę problemu na potrzeby badań statystycznych, a także zapewnić wdrożenie szczególnych procedur postępowania w danym przypadku, zapewniających właściwe podejście, odpowiednią wrażliwość kulturową oraz wsparcie dla osób poszkodowanych w incydentach o charakterze rasistowskim bądź ksenofobicznym.

Miasto doloży starań, aby każdy przypadek stosowania określonych procedur prawnych lub administracyjnych był w odpowiedni sposób uzasadniony wobec osoby będącej jego podmiotem i tym samym nie prowadził do wysunięcia zarzutu dyskryminacji. Ponadto każdy twego typu zarzut powinien być zbadany w czasie nieprzekraczającym 30 dni, przy udziale rzecznika ds. dyskryminacji, wraz z dostarczeniem osobie skarżącej wyczerpujących informacji o podstawach prawnych i faktycznych rozstrzygnięcia.

II – 5: Odpowiedzialność społeczna podmiotów prywatnych w polityce samorządowej miasta.

Urząd Miasta udzieli logistycznego, marketingowego oraz merytorycznego wsparcia środowiskom pozarządowym i mniejszościowym, które chciałyby nadawać podmiotom prywatnym stosującym politykę równości oraz wdrażającym mechanizmy przeciwdziałające dyskryminacji emblematy równościowe oraz doroczną nagrodę dla podmiotu, wyróżniającego się w przeciwdziałaniu dyskryminacji rasowej i etnicznej.

Projekt miejskiej strategii
przeciwdziałania rasizmowi i ksenofobii
przygotowany dla miasta Krakowa

Prezydent Miasta wyznaczy swojego przedstawiciela do kapituły przyznającej nagrodę oraz obejmie patronat honorowy nad procesem przyznawania nagród i emblematów po wdrożeniu tego projektu przez organizacje społeczne. Nagrody i emblematy będą wręczane dorocznie podczas Festiwalu Wielu Kultur, jeżeli taki się odbędzie (zob. IV-2, s. 33). Regulamin przyznawania nagród musi być transparentny i powinien zawierać z góry określone zasady przyznawania nagród i emblematów, kategorie, w których można ubiegać się o nagrodę oraz warunki, których spełnienie uprawnia do ubiegania się o emblemat lub nagrodę.

Do końca pierwszego półrocza 2014 roku miasto przygotowuje założenia do gminnej polityki przeciwdziałania dyskryminacji w sferze usług, świadczeń oraz partnerstw. Po przyjęciu założeń miasto zobowiąże się do wprowadzenia obowiązku akceptacji swojej polityki w umowach przez podmioty, którym zlecane są usługi, dostawy oraz roboty budowlane w drodze zamówień publicznych lub którym powierzane są tego rodzaju prace w innym trybie. Stwierdzenie naruszenia postanowień polityki w toku kontroli powinno być obwarowane koniecznością zapłaty na rzecz miasta kar umownych, określonych w umowie.

Miasto zapewni, iż pozostające w jego gestii koncesje i pozwolenia od roku 2015 nie zostaną udzielone lub przedłużone żadnym podmiotom, które w sposób jawny łamią założenia polityki antydyskryminacyjnej, a więc podejmują działania dyskryminujące osoby ze względu na pochodzenie rasowe, narodowe lub etniczne. Informacje na temat łamania zasad tej polityki oraz dokumentacja przypadków dyskryminacji przez podmioty prywatne powinno należeć do kompetencji rzecznika ds. dyskryminacji.

Miasto zobowiąże umownie organizatorów imprez masowych, odbywających się w obiektach lub na terenach należących do miasta do przyjęcia w regulaminach imprez ograniczeń zakazujących jakichkolwiek zachowań o charakterze rasistowskim i ksenofobicznym podczas imprezy, obejmujących:

- zakaz wywieszania transparentów o treści rasistowskiej lub ksenofobicznej,
- zakaz wznoszenia haseł lub przyśpiewek o takim charakterze,

- zakaz noszenia na ubraniu emblematów lub innych elementów ubioru, których graficzny przekaz niesie ze sobą treści rasistowskie lub ksenofobiczne,
- zakaz dystrybucji ulotek lub innych materiałów zawierających treści o charakterze rasistowskim lub ksenofobicznym,

pod rygorem nałożenia na organizatora imprezy, który nie podjął stosownych działań, o których mowa w punkcie V-4 strategii, kar umownych lub sankcji przerwania imprezy przez delegata miejskiego.

Cel strategiczny III – Zapewnienie równego dostępu do usług i świadczeń gminnych oraz prowadzenie polityki ograniczenia wykluczenia społecznego (polityka włączania);

III – 1: Równy dostęp do świadczeń i usług gminnych oraz system wyrównywania szans.

Gmina oraz inne wyspecjalizowane lub samodzielne jednostki gminne będą dążyły do ograniczenia barier językowych w dostępie do informacji o usługach i świadczeniach oraz zasadach ich otrzymywania. Służyć temu powinno tłumaczenie procedur, formularzy wniosków oraz instrukcji dla beneficjentów, zgodnie z zasadami przyjętymi w punkcie II – 4.

Biorąc pod uwagę, iż edukacja przedszkolna ma istotne znaczenie tak dla socjalizacji i rozwoju dzieci, jak i aktywizacji zawodowej i zwiększania szans rodziców na rynku pracy, a przyjęty sposób rekrutacji dzieci do edukacji przedszkolnej utrudnia dostęp osób obcojęzycznych do przedszkoli, miasto udostępni przetłumaczone formularze rekrutacyjne, a także udostępni internetowy system wnioskowy w językach obcych.

Miasto zatrudni do 2016 roku, po przeprowadzeniu badania potrzeb mniejszości wymaganą liczbę asystentów dla danej społeczności mniejszościowej, której sytuacja społeczna plasuje jej członków w kręgu osób dyskryminowanych i wymaga podjęcia dodatkowych działań na rzecz wyrównania szans społecznych lub edukacyjnych przedstawicieli tej mniejszości. Liczba asystentów zostanie określona po konsultacji z pracownikami socjalnymi oraz

Projekt miejskiej strategii
przeciwdziałania rasizmowi i ksenofobii
przygotowany dla miasta Krakowa

organizacjami społecznymi. Rozważona zostanie możliwość zatrudnienia asystentów spośród przedstawicieli mniejszości, którzy spełniają wymogi ustawowe dla tego stanowiska. Rolą asystenta byłaby również ocena systemu oraz sposobu redystrybucji świadczeń gminnych w stosunku do przedstawicieli mniejszości oraz wysunięcie rekomendacji dla gminy, w przypadku stwierdzenia braków lub nieprawidłowości.

Miasto zadba, aby dostęp do usług edukacyjnych oraz zdrowotnych odbywał się bez dyskryminacji ze względu na status prawny cudzoziemca.

Tym przedstawicielom mniejszości narodowych i etnicznych, którzy wymagają dodatkowej pomocy w nauce miasto, najpóźniej do 2016 roku, zapewni asystentów edukacyjnych oraz określi zakres ich obowiązków w szkołach celem wyrównywania ich szans w stosunku do innych uczniów. Asystenci będą zatrudniani na podstawie zapotrzebowania zgłaszanego przez placówki oświatowe. Za zgodą rodziców miasto może rozważyć łączenie osób z mniejszości w jednej placówce oświatowej, zapewniając jednak możliwość integracji w środowisku. Po konsultacji ze środowiskami mniejszościowymi miasto określi katalog wymagań stawianych asystentom uwzględniając postulaty rodziców, którzy winni darzyć asystenta zaufaniem. Celem wypracowania trwałych standardów pracy asystentów do końca pierwszej połowy 2015 roku, na bazie obecnych doświadczeń asystentów romskich zostanie opracowany podręcznik pracy i obowiązków asystenta, stanowiący wyznacznik celów i metod stosowanych w tego typu pracy.

Miasto przygotuje również broszurę informacyjną o uprawnieniach dzieci obcokrajowców lub dzieci powracających z zagranicy. Informator taki powinien być wydrukowany lub dostępny dla szkół i rodziców w Internecie, w formacie PDF. Szkoły zapewniłyby dostęp do tej informacji.

Po roku 2016 miasto rozważy możliwość wprowadzenia programów stypendialnych dla uzdolnionych przedstawicieli mniejszości narodowych i etnicznych oraz systemu udzielania mikrokredytów na rozpoczęcie działalności gospodarczej lub podniesienie kwalifikacji zawodowych dla tej grupy.

Polityka mieszkaniowa wobec osób należących do mniejszości narodowych i etnicznych, podlegających dyskryminacji społecznej winna być realizowana przy uwzględnieniu postulatów oraz potrzeb tego środowiska.

Miasto zapewni udział przedstawicieli mniejszości w radach i ciałach konsultacyjnych kształtujących samorządową politykę społeczną i edukacyjną oraz wszelkich projektach realizowanych w ramach tej polityki.

III – 2: Stworzenie Centrum Informacji i Porad Prawnych, Psychologicznych i Translatorskich.

W miarę możliwości finansowych miasto będzie rozwijało system świadczeń i usług dla mniejszości dyskryminowanych. Wskazany wyżej system asystentów społecznych i edukacyjnych może być uzupełniony o świadczenia w ramach Centrum Informacji i Porad Prawnych, Psychologicznych i Translatorskich, partnerstwa stworzonego na zasadach określonych w punkcie II – 4. Osoby zatrudnione w centrum świadczyłyby mniejszościom pomoc w zakresie zasad uzyskiwania świadczeń i korzystania z usług dostarczanych przez gminę. Posiadałoby również bazę zakładów opieki zdrowotnej, w których można skorzystać ze świadczeń i porad w językach obcych. Dodatkowo centrum świadczyłoby pomoc prawną oraz psychologiczną dla osób poszkodowanych wskutek praktyk dyskryminacyjnych lub wymagających innego rodzaju interwencji kryzysowej. Usługi centrum mogłyby być częściowo odpłatne.

III – 3: Stworzenie elastycznego mechanizmu reakcji na zdarzenia rasistowskie i ksenofobiczne jako elementu polityki inkluzywnej.

Cel określony w niniejszym punkcie nie wymaga planowania konkretnych działań, a jedynie zbudowania wśród osób odpowiedzialnych za politykę samorządową przeświadczenia o potrzebie podejmowania działań, które stanowić będą przeciwwagę dla incydentów, u których podstaw leży nienawiść rasowa, postawy antysemickie lub niechęć do obcokrajowców lub innych mniejszości. W tym sensie miasto powinno nie tylko we właściwy sposób w oficjalnych stanowiskach i wypowiedziach jego

przedstawiciele reagować na niepożądane wydarzenia, poprzez wyraźne ich potępienie oraz odcięcie się od jakichkolwiek prób usprawiedliwiania lub umniejszania odpowiedzialności sprawców, ale też tworzyć pozytywny projekt samorządu akceptującego różnorodność, aktywnie wspierającego mniejszości oraz budującego międzykulturową solidarność. Przykładowo, w przypadku dokonania zgłoszenia manifestacji nacjonalistycznej, której nie można prawnie zabronić, miasto może rozważyć szybką organizację atrakcyjnej imprezy stanowiącej pozytywną przeciwwagę dla zgromadzenia środowisk nacjonalistycznych. Miasto również w swojej polityce informacyjnej winno zawsze podkreślać przywiązanie do wartości wielokulturowych oraz dziedzictwa tolerancji. Istotne jest budowanie etosu Krakowa jako miasta łączącego akceptację dla różnych kultur z polityką włączania ich przedstawiciele w nurt życia społeczności lokalnej. Dlatego też każdy przypadek rasizmu, antysemityzmu lub ksenofobii winien być przez przedstawiciele miasta wyraźnie potępiony.

Cel strategiczny IV – Budowanie świadomości wielokulturowej mieszkańców Krakowa;

IV – 1: Animacja i wspieranie edukacji międzykulturowej.

W ramach konsultacji dotyczących zakresu powierzonych organizacjom zadań zleconych miasto wyasygnuje środki na konkursy dofinansowujące przeprowadzenie warsztatów antydyskryminacyjnych i warsztatów promujących tolerancję i poszanowanie różnorodności dla nauczycieli, rodziców i uczniów, mających na celu redukcję uprzedzeń oraz osłabienie postaw dyskryminacyjnych. Podjęcie współpracy z rodzicami i nauczycielami w trakcie realizacji warsztatów powinno stanowić przesłankę oceny propozycji warsztatowych.³ Celem warsztatów winno być także przybliżenie różnorodności i poznanie kultur mniejszości. Do zadań gminy powinno również należeć wspieranie procesu współpracy organizacji pozarządowych, zrzeszeń i organizacji uczniowskich oraz szkół, udostępnianie narzędzi do pisania wniosków o dofinansowanie projektów oraz udzielanie szkołom wsparcia merytorycznego na etapie poszukiwania funduszy i starań o dofinansowanie.

Projekt miejskiej strategii
przeciwdziałania rasizmowi i ksenofobii
przygotowany dla miasta Krakowa

Niezależnie od konkursu miejskiego organizacje pozarządowe powinny zgłaszać gminie oferty prowadzenia warsztatów. Gmina, wraz z informacją o potrzebie organizacji warsztatów w szkołach w ramach zadań wychowawczych szkoły lub godzin wychowawczych, przekaze dyrektorom szkół prowadzoną bazę ofert warsztatowych, która będzie podlegała bieżącej aktualizacji w oparciu o takie zgłoszenia.

Miasto będzie dążyć do zawarcia porozumienia z Małopolskim Kuratorium Oświaty dotyczącego realizacji strategii na zasadach określonych przez przedstawiciela tej instytucji i przekazanych twórcom niniejszego dokumentu podczas prac grup roboczych. Zgodnie z tą deklaracją, organ ten miałby powołać w swoich strukturach, spośród wizytatorów, przedstawiciela ds. współpracy z organizacjami pozarządowymi i szkołami. Zadaniem przedstawiciela byłoby inicjowanie w podległych kuratorium szkołach działań na rzecz zapobiegania dyskryminacji, a także promocji równego traktowania oraz tolerancji. Działania te należałoby uwzględnić w ramach szkolnych programów profilaktyki i wychowania. Przedstawiciel kuratorium prowadziłby również nadzór nad interwencjami w szkołach, w przypadkach dyskryminacji rasowej, lub innych zdarzeniach, których podłożem jest nienawiść. Kuratorium opiniowałoby też proponowane lub realizowane przez same szkoły projekty antydyskryminacyjne oraz zapewniało wsparcie dla promocji profilowanych szkoleń dla nauczycieli.

Miasto ufunduje nagrodę dla szkoły za najlepszy projekt dotyczący przeciwdziałania dyskryminacji rasowej i etnicznej lub promowania tolerancji i różnorodności. Konkurs dla szkół na tego typu projekt będzie przeprowadzany raz do roku. Jury konkursowe powinno się składać z przedstawicieli miasta, kuratorium oraz organizacji pozarządowych. W przypadku pozyskania sponsorów zewnętrznych przedstawiciel sponsora wchodziłby w skład jury konkursowego. Projekty powinny zaczynać się we wrześniu danego roku szkolnego i kończyć najpóźniej 31 stycznia kolejnego roku. Nagroda byłaby wręczana podczas Festiwalu Wielu Kultur (o ile powstanie), w dniu 21 marca. Pierwszy konkurs powinien być przeprowadzony najpóźniej w 2014 roku.

Gmina miejska będzie inicjowała współpracę szkół z domami kultury w organizacji zajęć pozalekcyjnych opartych na schemacie współodczuwania wielokulturowego oraz przy organizacji imprez mających na celu prezentowanie innych kultur.

Miasto zobowiąże dyrekcje podległych jednostek edukacyjnych do wprowadzenia stosownych zapisów antydyskryminacyjnych w regulaminach szkolnych zapewniających brak tolerancji dla wszelkich przejawów rasizmu i ksenofobii na terenie szkoły.

IV – 2: Budowanie świadomości międzykulturowej poprzez uczestnictwo w kulturze.

Od 2014 roku, miasto corocznie będzie organizować Festiwal Wielu Kultur. Docelowo festiwal powinien trwać 7 dni i kończyć się 21 marca – w Międzynarodowym Dniu Walki z Dyskryminacją Rasową. Za organizację festiwalu odpowiedzialny będzie Urząd, który ściśle będzie współpracował z organizacjami pozarządowymi oraz środowiskami mniejszościowymi. Prezydent Miasta do połowy 2013 roku powoła Radę Programową festiwalu oraz Biuro Zarządzające. Do końca trzeciego kwartału 2013 roku Rada Programowa przedstawi szczegółowy program pierwszego Festiwalu Wielu Kultur wraz założeniami budżetowymi. Festiwal powinien obejmować różnorodne działania i imprezy angażujące wiele podmiotów samorządowych oraz samych mieszkańców, zgodnie z założeniem, iż uczestnictwo i wspólne przeżywanie sprzyja budowaniu postaw akceptacji dla koncepcji społeczeństwa wielokulturowego.⁴ Festiwal obejmować powinien koncerty, sztukę audio-wizualną a także przegląd filmowy. Każda edycja festiwalu powinna pozostawiać po sobie trwały efekt, ślad lub pamiątkę, np. komiks, film dokumentalny, obiekty artystyczne na terenie miasta. Miasto zadba również, o stworzenie logotypu i marki pozwalającej na wizualną identyfikację festiwalu. W tym celu miasto rozpisze konkurs na stworzenie logotypu/marki. W ostatnim dniu festiwalu w siedzibie Urzędu Miasta odbywałaby się uroczysta gala połączona z wręczeniem nagród środowisk mniejszościowych. Festiwal międzynarodową konferencją podsumowywałby działania na rzecz wielokulturowości w mieście w danym roku.

Projekt miejskiej strategii
przeciwdziałania rasizmowi i ksenofobii
przygotowany dla miasta Krakowa

Alternatywnie do FWK, miasto może również zaoferować wsparcie dla niezależnych organizatorów imprez i działań kulturalnych oraz artystycznych, których celem jest budowa postaw akceptacji dla koncepcji społeczeństwa wielokulturowego, przeciwdziałanie nietolerancji, a także akcji lub inicjatyw angażujących wiele podmiotów samorządowych oraz samych mieszkańców. W takim wypadku miasto zapewni wsparcie finansowe na poziomie odpowiadającym potrzebom organizacji dużego, ogólnomiejskiego festiwalu oraz zapewni wsparcie merytoryczne przy pozyskiwaniu sponsorów i partnerów dla takiego przedsięwzięcia.

Miasto udzieli wsparcia logistycznego i będzie starało się w miarę posiadanych środków udzielić wsparcia finansowego także dla drobnych inicjatyw organizacji mniejszościowych służących promocji ich kultur. Ponadto w trakcie dużych imprez kulturalnych współorganizowanych przez miasto, w miarę możliwości, zostanie zapewniona przestrzeń dla organizacji mniejszościowych oraz innych zainteresowanych organizacji pozarządowych dla promocji ich działalności pod warunkiem przedstawienia scenariusza działań w ramach imprezy.

Miasto każdego roku będzie prowadziło inną, tematyczną kampanię społeczną na rzecz redukcji uprzedzeń, promowania tolerancji i przeciwdziałania rasizmowi. Kampania będzie prowadzona w mediach tradycyjnych, przestrzeni miejskiej oraz na portalach społecznościowych. Miasto poczyni wysiłki w celu pozyskania „ambasadorów” do kampanii, najlepiej osób o odmiennych korzeniach, ale powiązanych z Krakowem.

Stworzona zostanie również interaktywna mapa wielokulturowości Krakowa dla mieszkańców i odwiedzających. Będzie miała ona formę multimedialną, a w czasie trwania festiwalu tego rodzaju mapa zostanie udostępniona w przestrzeni publicznej, umożliwiając wszystkim zainteresowanym mapowanie własnych korzeni.

W miarę możliwości miasto zapewni środki na przeprowadzenie szkoleń dla organizacji społecznych, ze szczególnym uwzględnieniem mniejszościowych, związane z budowaniem struktur organizacji, jej wizerunku oraz zarządzaniem zasobami ludzkimi.

Miasto w oparciu o badanie potrzeb organizacji społecznych udostępni organizacjom pozarządowym oraz środowiskom mniejszościowym przestrzeń oraz miejsca do czasowego wykorzystania na potrzeby realizowanych przez te podmioty projektów.

Miasto winno rozważyć uzupełnienie nazewnictwa ulic, placów, czy miejsc w holdzie grupom dyskryminowanym, tak aby integrować ich w środowisku miejskim oraz zapewnić udział w zbiorowej pamięci i tożsamości.

Cel strategiczny V – Zapewnienie ochrony prawnej przed dyskryminacją oraz ochrona porządku publicznego;

V – 1: Zapewnienie lepszej ochrony prawnej mniejszościom dyskryminowanym.

Rzecznik ds. dyskryminacji, we współpracy z właściwymi komórkami Urzędu Miasta, zespołami roboczymi zajmującymi się przeciwdziałaniem przestępczości, w tym przemocy oraz zaproszonymi do projektu policją i strażą miejską, stworzy bazę wiedzy i sieć nadzoru nad zdarzeniami o charakterze rasistowskim i ksenofobicznym. Dzięki bazie będzie możliwe szybkie zidentyfikowanie zdarzenia, określenie osób odpowiedzialnych za czynności dochodzeniowo-śledcze, podmioty i jednostki mogące zapewnić profesjonalną pomoc ofiarom. Baza zapewni również koordynację przepływu informacji między służbami.

Instytucje tworzące sieć nadzoru ustanowią również działającą w strukturach gminnych grupę monitorującą zdarzenia motywowane nienawiścią i wynikające z dyskryminacji. Do obowiązków zespołu należałoby gromadzenie informacji na temat przestępstw i wykroczeń o charakterze rasistowskim i ksenofobicznym. Każda sprawa po czynnościach sprawdzających byłaby kierowana do załatwienia zgodnie z kompetencjami poszczególnych służb. Do zadań i kompetencji zespołu należałoby również monitoring prasy i Internetu pod kątem treści rasistowskich i ksenofobicznych (tzw. „biały wywiad”)

Do czasu utworzenia Centrum Informacji i Porad Prawnych, Psychologicznych i Translatorskich pomoc prawna i

psychologiczna winna być świadczona przez wyspecjalizowane instytucje w ramach miasta. Informacja o dostępności jednostek pomocowych publikowana byłaby przez rzecznika ds. dyskryminacji.

Do końca 2015 roku miasto wyasygnuje środki finansowe i zaproponuje właściwym jednostkom policji przeprowadzenie dla ich funkcjonariuszy szkoleń antydyskryminacyjnych i dotyczących przestępstw motywowanych nienawiścią. Szkolenia powinny umożliwić wykształcenie własnych trenerów policyjnych. Miasto będzie dążyć we współpracy z policją, aby do końca 2016 roku służba ta posiadała w każdym komisariacie przynajmniej jednego funkcjonariusza lub funkcjonariuszkę, przeszkolonych do prowadzenia spraw związanych z przestępstwami z nienawiści oraz postępowania z ofiarami tego typu czynów. Miasto zasugeruje, aby koordynacją szkoleń ze strony policji zajmował się jej pełnomocnik ds. praw człowieka. Powinien on również powołać funkcjonariusza odpowiedzialnego za kontakt z osobami poszkodowanymi oraz nadzorującego dochodzenia i śledztwa dotyczące zdarzeń rasistowskich i ksenofobicznych. Funkcjonariusz ten winien być wyposażony w narzędzia, wiedzę i informacje umożliwiające mu właściwe ukierunkowanie sprawy oraz nadzór nad prawidłową obsługą osoby zgłaszającej lub poszkodowanej. Byłby również osobą kontaktową dla dyżurnych, którzy mogliby skorzystać z jego merytorycznej pomocy w kontakcie telefonicznym ze zgłaszającymi. W przypadku braku możliwości wyznaczenia takiej osoby w policji miasto rozważy sfinansowanie takiego etatu w ramach możliwości finansowania etatów policjantów przez gminę.

Rzecznik ds. dyskryminacji zapewni transparentność procesu odpowiedzi na potrzeby osób należących do mniejszości w zakresie ich wiktymizacji.

V – 2: Dbłość o jakość i estetykę przestrzeni publicznej.

Miasto wprowadzi system monitorowania i usuwania nielegalnego znaczenia murów i obiektów o charakterze rasistowskim lub ksenofobicznym w przestrzeni miejskiej. Zadanie to zostanie powierzone powołanemu już interdyscyplinarnemu Zespołowi ds. Walki z Nielegalnym Graffiti, zgodnie z przyjętymi przez ten zespół procedurami. W przypadku przyjęcia nowych rozwiązań prawnych procedury zespołu zostaną uzupełnione o metodykę

Projekt miejskiej strategii
przeciwdziałania rasizmowi i ksenofobii
przygotowany dla miasta Krakowa

postępowania względem prywatnych właścicieli lub posiadaczy nieruchomości. Zespół we współpracy z policją będzie również prowadził bazę napisów i rysunków charakterystycznych, umożliwiających identyfikację sprawcy oraz określenie rejonów szczególnie zagrożonych.

Zostanie stworzone studium wykonalności w zakresie usuwania i zabezpieczania przestrzeni publicznej przed nielegalnym graffiti, co pozwoli zaplanować wielkość środków niezbędnych na prowadzenie działań prewencyjnych.

W regionach szczególnie zagrożonych pojawianiem się napisów o treści rasistowskiej i ksenofobicznej proponowane będą działania prewencyjne opierające się na następującej metodyce działania:

- zwiększenie nasycenia danego obszaru patrolami policji i straży miejskiej,
- rozpytanie oraz nawiązanie współpracy z mieszkańcami,
- zachęcanie wspólnot do instalowania monitoringu wizyjnego, oświetlenia wzbudzanego ruchem, zgodnie z założeniami sytuacyjnych form prewencji przestępczości,
- zachęcanie wspólnot do odpowiedniego kształtowania zieleni utrudniającej dostęp do obiektów podlegających znaczeniu,
- oddanie przestrzeni profesjonalnym artystom ulicznym celem stworzenia murali o określonej tematyce.

Przy podejmowaniu interwencji wobec właścicieli lub administratorów nieruchomości prywatnych, na których znajdują się rasistowskie lub ksenofobiczne napisy straż miejska sporządzi protokół z interwencji, który w przypadku intencjonalnej odmowy usunięcia napisu będzie mógł stanowić podstawę do pociągnięcia właściciela nieruchomości do odpowiedzialności z tytułu zaniechania prowadzącego do popełnienia przestępstwa.

Rada Miasta zobowiąże się do przyjęcia uchwały porządkowej obligującej właścicieli nieruchomości do utrzymywania elewacji budynków w odpowiednim stanie estetycznym, co będzie implikowało konieczność usuwania napisów szpecących elewację. Prawo takie zostanie uchwalone w oparciu o gminne przepisy porządkowe przy uwzględnieniu wymogów prawa budowlanego.

Radni uzupełnią uchwałę dotyczącą Parku Kulturowego w obrębie Starego Miasta, o obowiązek utrzymania elewacji kamienic w należyтым stanie i usuwanie wszelkich zniszczeń lub uszkodzeń.

Plany zagospodarowania przestrzennego obejmą także problematykę zapobiegania znaczeniu budynków. Jednakże musi być ona uwzględniona w należyty sposób, tak aby do warunków zabudowy wprowadzone zostały wymogi zabezpieczające budynki przed znaczeniem. Wymogi te mogą obejmować nakaz używania materiałów o mniejszej chłonności umożliwiającej łatwiejsze usuwanie napisów, odpowiednie kształtowanie zieleni wokół budynków, kształtowanie architektury obiektów użyteczności publicznej i małej architektury w sposób zapobiegający ich niszczeniu przez napisy.

W miarę możliwości zostanie przeprowadzona kampania społeczna uświadamiająca społeczne szkody wynikające z nielegalnego znaczenia budynków i agresywnych komunikatów graficznych oraz znaczenie uporządkowanego i czystego sąsiedztwa dla podniesienia jakości życia mieszkańców.

V – 3: Działania prewencyjne wobec grup docelowych.

Miasto nawiąże współpracę z działaczami klubów piłkarskich oraz stowarzyszeniami kibiców przy realizacji projektów edukacyjnych mających na celu redukcję uprzedzeń, zmniejszenie wrogości oraz zapobieganie wzajemnej nienawiści kibiców, czy postawom antysemitycznym. Miasto poczyni starania o pozyskanie funduszy zewnętrznych na prowadzenie tego typu projektów, wymianę doświadczeń z innymi miastami, w tym miastami partnerskimi. Projekty powinny być realizowane z udziałem lokalnych organizacji pozarządowych i z wykorzystaniem potencjału wiedzy i doświadczeń tych podmiotów.

Miasto wyznaczy przestrzeń, w którym dopuszczalne będzie tworzenie murali miejskich, prowadzenie warsztatów graffiti oraz tworzenie malowideł. Przestrzeń ta może być również wykorzystywana do tworzenia przestrzeni zdrowej rywalizacji między środowiskami kibiców i tworzenia pozytywnych projektów integracyjnych.

W ramach corocznie prowadzonych kampanii społecznych dotyczących wielokulturowości, przynajmniej raz na dwa lata, miasto będzie prowadziło projekty edukujące mieszkańców pod

kątem reakcji na czyny motywowane nienawiścią oraz przewyciężenie lęku przed zgłaszaniem takich czynów i składaniem zeznań.

V – 4: Zapewnienie prawidłowego przebiegu imprez masowych.

Miasto zapewni bezwzględne przestrzeganie przepisów o zgromadzeniach publicznych i wykorzystanie uprawnień delegatów miejskich do kontroli prawidłowości zgromadzenia, określenia warunków jego legalności. Ponadto Miasto zobowiąże się do rozwiązywania zgromadzeń, podczas których dochodzi do naruszania prawa, a organizator mimo wezwania nie zapobiega takim naruszeniom. Delegat miejski na zgromadzenie będzie zobowiązany do reakcji na wszelkie zgłoszenia związane z nieprawidłowościami lub naruszeniami prawa w trakcie zgromadzenia i zapewnienia niezwłocznego sprawdzenia każdego zgłoszenia.

Miasto wykorzystując swoje uprawnienia do wydania zakazu zgromadzeń w związku z prawdopodobieństwem naruszania prawa lub zagrożenia życia, zdrowia i mienia publicznego będzie dążyło do dokumentowania wszelkich zdarzeń, które w przeszłości prowadziły do naruszania prawa przez organizatora, który dokonał zgłoszenia zgromadzenia i po dokonaniu analizy ryzyka na podstawie zebranych materiałów, wyda stosowne rozstrzygnięcie.

Prewencja zachowań rasistowskich mających miejsce na stadionach musi być wpisana w ogólną specyfikę prewencji przemocy i agresji na stadionach. Należy bezwzględnie przestrzegać obowiązku sprzedaży biletów na mecze piłki nożnej za okazaniem dowodu tożsamości, a organizator meczu powinien być każdorazowo rozliczany z obowiązku identyfikacji osób uczestniczących w imprezie. Osoby winne wybryków rasistowskich w trakcie imprezy masowej powinny otrzymać zakazy klubowe.

Miasto, udostępniając miejskie obiekty sportowe do wykorzystania winno w umowach z dzierżawcami (klubami) zapisać obowiązki dotyczące działań na rzecz przeciwdziałania rasizmowi, ksenofobii oraz przemocy motywowanej nienawiścią podczas imprez organizowanych w tych obiektach.

Projekt miejskiej strategii
przeciwdziałania rasizmowi i ksenofobii
przygotowany dla miasta Krakowa

Zobowiązania powinny obejmować następujące działania:

- Przyjęcie przez kluby oficjalnego stanowiska sprzeciwiającego się rasizmowi i antysemityzmowi oraz zobowiązanie do podejmowania stosownych działań wobec kibiców wykrzykujących „nieprzyzwoite i rasistowskie przyśpiewki”;
- Stanowisko to wraz z określeniem sankcji za rasistowskie zachowania powinno znaleźć się w programach meczy oraz wyświetlane jako komunikat na tablicach informacyjnych na boisku;
- Jeżeli rasistowskie przyśpiewki miały miejsce na meczu – obowiązek wydania oficjalnego oświadczenia potępiającego takie zachowanie;
- Zapewnienie, aby reguły uzyskiwania karnetów na imprezy w danym sezonie zawierały zakaz rasistowskich okrzyków, przyśpiewek, rzucania przedmiotów na boisko, palenia szalików etc. pod groźbą ich unieważnienia bez prawa do rekompensaty;
- Podejmowanie działań zapobiegających sprzedawaniu i dystrybucji rasistowskiej literatury podczas meczów na stadionie oraz w jego okolicach w dniu meczów;
- Podejmowanie działań dyscyplinarnych wobec zawodników, którzy z przyczyn rasowych obrażają innych zawodników podczas meczów;
- Nakaz usunięcia wszelkich rasistowskich napisów, graffiti, transparentów, ulotek ze stadionu oraz jego otoczenia;
- Wprowadzenie polityki równości w sferze zatrudnienia oraz usług w ramach klubu oraz umów sponsorskich.
- Kluby zapewnią również, aby kampanie sponsorskie uwzględniały elementy antyrasistowskie.

W przypadku niedopełnienia tych warunków miasto uprawnione byłoby do nakładania finansowych kar umownych za każde zdarzenie, a w przypadku wystąpienia zachowań rasistowskich podczas imprezy do przerwania imprezy po jednokrotnym wezwaniu do zaprzestania nagannych zachowań.

Ponadto kluby winny zobowiązać się do współpracy przy wdrażaniu miejskiej strategii przeciwdziałania rasizmowi i

Projekt miejskiej strategii
przeciwdziałania rasizmowi i ksenofobii
przygotowany dla miasta Krakowa

ksenofobii. Organizatorzy i stowarzyszenia sportowe byłyby zatem zobowiązane do budowania koalicji z kibicami dla zapewnienia realizacji antyrasistowskich polityk. Należy dążyć do zaangażowania liderów kibiców w budowanie pozytywnych wzorów kibicowania. Mogliby oni dbać o zachowanie na stadionach, a także inicjować pozytywne formy kibicowania, pacyfikując zachowania o charakterze rasistowskim.

Osoby odpowiedzialne w mieście za organizację imprez masowych oraz bezpieczeństwo publiczne powinni przed każdą imprezą upewnić się, iż ochrona, policja i obsługa meczów posiadają spójną strategię współpracy celem usuwania z trybun tych, którzy naruszają zasady obecności na meczach, w tym przepisy prawa oraz przepisy wewnętrzne klubu. Jeżeli usunięcie osoby lub grupy zachowującej się w rasistowski sposób z meczu stwarzałoby zagrożenie należy upewnić się, że ta osoba lub osoby zostaną zidentyfikowane oraz otrzymają zakaz udziału we wszystkich kolejnych meczach w danym sezonie.

¹ Ilekroć dane stanowisko jest określane rzeczownikiem męskim w domyśle należy rozumieć, iż w przypadku powołania lub wyboru na nie kobiety jego nazwa przybierze formę żeńsko-osobową, zgodnie ze schematem: rzecznik - rzeczniczka.

² Równe traktowanie - rozumie się jako traktowanie osób fizycznych w sposób, który nie prowadzi do ich bezpośredniej lub pośredniej dyskryminacji, sytuacji molestowania, molestowania seksualnego, mniej korzystnego traktowania w związku z odrzuceniem przez osobę fizyczną tego typu praktyk lub przeciwnie w związku z poddaniem się tego typu praktykom, a także zachęcanie do takich zachowań lub nakazywanie tych zachowań. Dyskryminacja bezpośrednia to sytuacja, w której osoba fizyczna ze względu na płeć, rasę, pochodzenie etniczne, narodowość, religię, wyznanie, światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną jest traktowana mniej korzystnie niż jest, była lub byłaby traktowana inna osoba w porównywalnej sytuacji. Dyskryminacja pośrednia to sytuacja, w której dla osoby fizycznej ze względu na płeć, rasę, pochodzenie etniczne, narodowość, religię, wyznanie, światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną na skutek pozornie neutralnego postanowienia, zastosowanego kryterium lub podjętego działania występują lub mogłyby wystąpić niekorzystne dysproporcje lub szczególnie niekorzystna dla niej sytuacja, chyba że postanowienie, kryterium lub działanie jest obiektywnie uzasadnione ze względu na zgodny z prawem cel, który ma być osiągnięty, a środki służące osiągnięciu tego celu są właściwe i konieczne. Molestowanie to każde niepożądane zachowanie, którego celem lub skutkiem jest naruszenie godności osoby fizycznej i stworzenie wobec niej zastraszającej, wrogiej, poniżającej, upokarzającej lub uwłaczającej atmosfery. Molestowanie seksualne to każde niepożądane zachowanie o charakterze seksualnym wobec osoby fizycznej lub odnoszące się do płci, którego celem lub skutkiem jest naruszenie godności tej osoby, w szczególności przez stworzenie wobec niej zastraszającej, wrogiej,

Projekt miejskiej strategii
przeciwdziałania rasizmowi i ksenofobii
przygotowany dla miasta Krakowa

poniżającej, upokarzającej lub uwłaczającej atmosfery. Na zachowanie to mogą się składać fizyczne, werbalne lub pozawerbalne elementy. Definicje te określone są w art. 3 ustawy o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania z dnia 3 grudnia 2010 r. (Dz.U. Nr 254, poz. 1700) i obowiązują wszelkie instytucje publiczne.

³ Rodzice i nauczyciele, obok rówieśników stanowią istotne źródło autorytetu dla młodzieży. Jednocześnie zgodnie z ogólną teorią uczenia się przedstawioną przez E. Aronsona, A. Bandurę, a także P. Zimbardo źródłem uprzedzeń i stereotypów jest środowisko kulturowe, w którym młody człowiek wzrasta, zniekształcone przez filtr rodzinny oraz przemodelowane przez wpływ systemu edukacji oraz wartości promowane w tym systemie. Przeprowadzenia warsztatów wyłącznie dla uczniów, bez uwzględnienia pozytywnego oddziaływania na nauczycieli oraz rodziców w istotny sposób mogłoby osłabić rezultaty warsztatów. Dodatkowo współpraca z rodzicami i szkołami zwielaokrotni efekt podejmowanych działań antydyskryminacyjnych.

⁴ J. McCabe, *Doing Multiculturalism: An Interactionist Analysis of the Practices of a Multicultural Sorority*, *Journal of Contemporary Ethnography* 2011, nr 40, s. 521-551

4. Uzasadnienie potrzeby wprowadzenia strategii.

4.1. Kraków i jego funkcje metropolitarne.

Kraków to trzecie co do wielkości miasto w Polsce, liczące 756 tysięcy mieszkańców (2010). Jest podzielone na 18 dzielnic. Kraków jest położony w południowej Polsce, w środkowo-północnej części województwa małopolskiego. Miasto leży nad Wisłą i znajduje się w miejscu zbiegu kilku krain geograficznych: Bramy Krakowskiej, Kotliny Oświęcimskiej, Kotliny Sandomierskiej, Pogórza Zachodniobeskidzkiego, Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej. Położenie Krakowa sprawia, że jest on bazą dla wycieczek w polskie góry, czy eskapad do malowniczej Jury Krakowsko-Częstochowskiej. Sam w sobie stanowi jeden z najważniejszych ośrodków kultury, nauki oraz potężny ośrodek gospodarczy i akademicki. Co roku, w kilkunastu uczelniach publicznych i prywatnych studiuje ponad 200 tysięcy studentów. Miasto, ze względu na walory kulturowe i historyczne stanowi również najważniejszy krajowy ośrodek turystyki zagranicznej i krajowej. W 2011 roku liczba osób odwiedzających Kraków przekroczyła 8 milionów, z czego jedną czwartą stanowili turyści zagraniczni (poniżej stosowna tabela).¹

Tab. 16. Szacunkowa liczba gości odwiedzających Kraków w latach 2003–2010

Wyszczególnienie	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Odwiedzający ogółem	5 500 000	6 400 000	7 100 000	7 500 000 + 500 000 ¹	8 060 000	7 450 000	7 300 000	8 150 000
Odwiedzający krajowi	4 800 000	4 860 000	4 900 000	5 100 000 + 450 000 ¹	5 560 000	5 300 000	5 200 000	6 050 000
Odwiedzający zagraniczni	700 000	1 540 000	2 200 000	2 400 000 + 50 000 ¹	2 500 000	2 150 000	2 100 000	2 100 000

Zródło: Opracowanie własne.

Kraków jest też ważnym węzłem komunikacyjnym, przez który przebiega droga do Warszawy i Wiednia oraz z Berlina do Lwowa i Kijowa. Od blisko trzech lat miasto stanowi największy ośrodek usług outsourcingowych w regionie co wiąże się też ze zwiększoną migracją cudzoziemców. W raporcie "Top 50 Emerging Global Outsourcing

Cities", opublikowanym przez firmę consultingową Tholons Kraków znalazł się na 4 miejscu na świecie i pierwszym w Europie Środkowo-Wschodniej jako atrakcyjne miejsce lokalizacji dla firm BPO. W Krakowie siedzibę mają firmy zatrudniające obcokrajowców takie jak Philip Morris, Motorola, Capgemini, czy Comarch. Kraków stał się również częścią Węzła Wiedzy i Innowacji EIT, co będzie sprzyjało stałej wymianie kadry naukowej oraz napływowi cudzoziemców na uczelnie.

Charakter społeczno-ekonomiczny Krakowa powoduje zatem, iż jest on jednym z głównych ośrodków migracyjnych, stąd też jego władze winny być przygotowane merytorycznie i logistycznie do przyjmowania cudzoziemców, zapewniając im fachową i profesjonalną obsługę oraz bezpieczeństwo. Podstawowym wymiarem jakości obsługi jest sprawność przeprowadzanych procedur, dostępność urzędów oraz przejrzystość i dostępność informacji o zasadach legalizacji pobytu oraz funkcjonowania w środowisku lokalnym. Nie mniej istotny jest również klimat sprzyjający akceptacji wielu kultur oraz różnorodności etniczno-kulturowej.

Według danych Urzędu do Spraw Cudzoziemców 7071 obcokrajowców posiada ważne karty pobytu wydane przez Wojewodę Małopolskiego (stan na dzień 20.02.2011 r.). Najliczniej reprezentowane grupy narodowościowe to obywatele Ukrainy (2422), Rosji (586), Wietnamu (431), Białorusi (392), Stanów Zjednoczonych Ameryki (342), Armenii (254), Indii (214), Chin (165), Kazachstanu (152), Turcji (101). Pozostali cudzoziemcy (2012 osób, 29 %) pochodzą ze 116 innych państw. Zdecydowana większość z nich przebywa w Polsce na podstawie zgody na osiedlenie się (54%) lub zgody na zamieszkanie na czas oznaczony (42%). Jak zatem widać, w kategoriach jednostkowych społeczność Krakowa jest bardziej zróżnicowana niż w kategoriach populacyjnych, ale też każda z osób charakteryzujących się odrębnością narodowościową lub etniczną winna mieć możliwość odnalezienia swojego miejsca w środowisku miejskim. Cel ten jest zbieżny z naczelnym celem strategii rozwoju miasta jako środowiska obywatelskiego, zapewniającego wysoką jakość życia mieszkańców i zrównoważony rozwój – europejskiej metropolii, konkurencyjnego ośrodka nowoczesnej gospodarki opartej na potencjale naukowym i kulturowym. Bez otwartości na różnorodność kulturową i etniczną, aktywnego promowania tolerancji i prowadzenia polityki równościowej cele te będą trudno osiągalne.

Warto też podkreślić, iż o konieczności prowadzenia polityki otwartości i tolerancji świadczy bogate dziedzictwo kulturowe Krakowa, w którego budowaniu udział mniejszości narodowych i etnicznych był bardzo znaczący. Dotyczy to w szczególności wkładu społeczności żydowskiej w obecny kształt dziedzictwa historycznego, kulturowego, architektonicznego i gospodarczego miasta. Doświadczenia okresu okupacji hitlerowskiej, istnienie getta oraz obozu pracy w Płaszowie, a także bliskość obozu zagłady w Oświęcimiu powoduje, iż władze miejskie muszą być szczególnie uczulone na problem antysemityzmu oraz obowiązek przeciwdziałania wszelkim jego przejawom.

Jak stanowi strategia rozwoju: „Kraków, umacniając swoje funkcje metropolitarne, musi dążyć do stworzenia takich warunków, aby inwestorzy i mieszkańcy przy dokonywaniu wyboru miejsca zamieszkania lub prowadzenia działalności gospodarczej wybierali Kraków. (...) Szczególnie istotna z tego punktu widzenia jest współpraca z samorządem województwa i dążenia władz samorządowych wszystkich szczebli do spójności w tworzonych i realizowanych przez nie strategii rozwoju własnych jednostek terytorialnych. Wzajemna spójność tych strategii oraz ich zgodność z priorytetami rozwojowymi Unii Europejskiej jest często podstawowym warunkiem korzystania z unijnych środków finansowych.” Jednym z tych priorytetów jest polityka równości oraz obowiązek przeciwdziałania wszelkim formom dyskryminacji etnicznej i rasowej.

4.2. Problem rasizmu i ksenofobii w środowisku miejskim.

Zjawisko rasizmu, a ksenofobii w szczególności w środowiskach miejskich jest problemem istniejącym od zawsze. Tym nie mniej wraz z rozwojem migracji, a także powolnym upadkiem konceptu społecznego państw opiekuńczych zjawisko to zaczęło narastać. Rasizm w ekstremalnych formach, związanych z przemocą, w tym zabójstwami na tle rasowym zaczął stanowić problem w Europie od połowy lat 80. W Polsce w związku z sytuacją geopolityczną problem ten nie był widoczny i do dzisiaj w związku z niską skalą imigracji nie stanowi znaczącego problemu społecznego w kategoriach makrospołecznych, co nie oznacza, iż nie jest istotnym dylematem w relacjach międzyludzkich, tj. na poziomie mikrospołecznym.

W związku z naturą rasizmu jako zjawiska socjologicznego, zachowania rasistowskie silnie wiążą się z pewnymi rodzajami zbiorowych zachowań

(np. kibiców piłkarskich), szczególnie dotycząc klasy robotniczej, przez co zyskały etos i podstawy ideologiczne inne, niż czysta nienawiść względem odmienności rasowej lub etnicznej.²

Władze miast przez długi czas unikały reakcji na problem mimo jego narastania lub też ignorowały zjawisko, licząc iż wygaśnie ono samoistnie. Stosownej reakcji nie udało się jednak uniknąć, choćby z tego względu, iż środowiska miejskie zaczęły stawać się coraz bardziej różnorodne, wobec czego miasta musiały zacząć sobie radzić z różnorodnością kulturową oraz ruchem sprzeciwu wobec migracji, który często miał charakter jawnie rasistowski. Zainteresowanie nowego rodzaju podejściem angażującym mniejszości i zakładającym współpracę ze społecznością lokalną w rozwiązywaniu ich problemów wiązało się z badaniami naukowymi, dostarczającymi dowodów na fiasko tradycyjnych form zarządzania porządkiem poprzez represję i tradycyjne działania policyjne oraz powolnym rozkładem ideologii konserwatywnej, która zdominowała politycznie lata 80. XX wieku.

Pierwsze zorganizowane, intensywne projekty rewitalizacji miast oraz budowy idei równości i zwalczania rasizmu zaczęły kielkować z końcem lat 90. ubiegłego wieku, przy czym punktem zwrotnym była antyrasistowska konferencja pod egidą ONZ, która odbyła się w 2001 roku w Durbanie (RPA). Stworzyła ona zalecenia dla państw oraz zobowiązała je do aktywnej walki z wszelkimi formami rasizmu oraz nienawiści na tle rasowym, etnicznym i religijnym. Miasta zobowiązane przez narodowe akty prawne, jak również z własnej woli, usiłując polepszyć jakość życia mieszkańców, zaczęły wprowadzać polityki przeciwdziałające zachowaniom rasistowskim oraz promujące równość.

Rasizm miejski można przy tym rozpatrywać na dwóch poziomach:

- zachowań indywidualnych,
- rasizmu zinstytucjonalizowanego.

Ten pierwszy ma charakter wynikający ze stosunków pomiędzy grupami mieszkańców i przejawia się w negatywnych zachowaniach, poglądach, kultywowaniu uprzedzeń oraz stereotypowego postrzegania określonych grup mniejszościowych przez grupy dominujące, opiera się także na konflikcie społecznym, przy czym rasistowskie zachowania zwykle mają

charakter działań ekstremalnej mniejszości, podejmowanych przy biernej postawie milczącej większości.

Rasizm o charakterze instytucjonalnym jest o wiele bardziej poważnym problemem, gdyż prowadzi bezpośrednio do dyskryminacji, wykluczenia społecznego oraz braku równego dostępu do usług i świadczeń należnych mieszkańcom danego miasta. Wynika on z uprzedzeń i przekonania o niższym statusie społecznym osób o odrębnym pochodzeniu niż większość mieszkańców.

Miejskie polityki zapobiegania i reakcji musiały objąć swoim zakresem obydwie rodzaje problemów.

Warto podkreślić, iż stopień zróżnicowania społeczeństwa oraz jakość i ilość doświadczeń związanych z migracją, wielokulturowością i zróżnicowaniem etnicznym i religijnym determinuje sposób podejścia do problemów dyskryminacji rasowej i etnicznej.

Miasta o bogatym doświadczeniu i wysokim zróżnicowaniu zwykle nie wprowadzały odrębnym aktem strategii przeciwdziałania rasizmowi i ksenofobii, gdyż od wielu lat w różnych sferach działań administracyjnych oraz prowadzonej polityki społecznej kwestie równości rasowej i zwalczania negatywnego stosunku do innych znajdowały swoje odzwierciedlenie. Zupełnie inaczej zaczęto podchodzić do tego typu problemów w miastach i państwach mono-etnicznych o niskim stopniu zróżnicowania i niskim współczynniku migracji. Rasizm w tych środowiskach miał zwykle charakter podskórny i incydentalny, co nie oznacza, iż nie stanowił dolegliwego problemu, z którym należałoby walczyć. W Polsce takim problemem jest niewątpliwie antysemityzm i generalnie stosunki polsko-żydowskie.³

Walka ze stereotypami rasowymi i etnicznymi, stanowiącymi podstawę postaw dyskryminujących, wymaga w takim przypadku używania narzędzi o charakterze symbolicznym, pozwalającym przełamać przekonanie, iż problem w danym środowisku nie istnieje lub też jest na tyle marginalny, iż nie wymaga szczególnej polityki.

Warto przy tym wskazać, iż zachowania rasistowskie, tak o charakterze społecznym, jak i instytucjonalnym, zaczęły być w naukach społecznych i prawnych uważane za przejawy nieporządku i czynniki sprzyjające przestępczości oraz rozkładowi stosunków miejskich.⁴

Okazało się przy tym, iż dla zachowania różnorodności oraz nienaruszalności praw człowieka, które stały się dominującym punktem odniesienia w działaniach władz państw demokratycznych, porządek

miejski powinien być osiągany nieimperatywnymi, nierepresjonującymi różnorodności metodami.

Warto pamiętać, iż przestrzeń publiczna to miejsce interakcji między ludźmi, których nie łączą stosunki prywatne, a zatem ta część miasta, która jest widoczna dla innych, podlega wzajemnej kontroli i gdzie zachowania jednych mają swój wpływ na funkcjonowanie innych, nieznanym nam ludzi. Jest to przeciwieństwo sfery prywatnej, gdzie zachowania i interakcje następują w kręgu bliskich znajomych lub rodziny i nie podlegają zewnętrznym ocenom, ani przypadkowej obserwacji.

Żadna z polityk miejskich nie zajmuje się bezpośrednio sferą prywatną, gdyż jej przekształcanie możliwe jest wyłącznie w sferze edukacji. Według Amina⁵ porządek buduje się poprzez wzmocnienie kultury wzajemnego szacunku i troski, co dotyczy wzajemnych relacji, zachowań zbiorowych oraz publicznego zaangażowania. Nieporządek w obrębie miasta odczuwany jest najczęściej w sferze publicznej: na ulicach, w parkach, centrach handlowych, infrastrukturze transportowej oraz w związku z określonymi wydarzeniami i imprezami zbiorowymi.

Interwencja, zgodnie nowymi założeniami polityki komunalnej winna być zawsze oparta na zaangażowaniu społecznym (aktywny i zaangażowany obywatel), tworzeniu samorządowych kontraktów społecznych – regulaminów, kontraktów z lokatorami mieszkań komunalnych, kontraktów dzielnicowych.

Ryzyko popełniania przestępstw, w tym aktów motywowanych rasizmem jest zależne od rodzaju środowiska społecznego, w którym egzystuje sprawca. Na środowisko to składają się relacje i interakcje sąsiedzkie, ale także infrastruktura miejska obejmująca rodzaj zabudowy, dostępność infrastruktury związanej ze spędzaniem wolnego czasu, dostępność transportu, otwartość na przyływy ludności. Paradoksalnie wola mieszkańców do współpracy w zakresie polepszenia bezpieczeństwa jest wyższa na terenach zaniedbanych społecznie i wynika z świadomości niskiej obecności policji, a zatem też mniejszego prawdopodobieństwa skutecznej interwencji.⁶

Kształtowanie polityki antyrasistowskiej staje się jednym z najważniejszych zadań dla samorządu lokalnego. Antyrasizm rozumiany jest jako ideologia lub sposób kształtowania praktyki stosunków społecznych w oparciu o zasadę równości i afirmacji różnorodności, jak również zwalczania wszelkich form dyskryminacji. Jest to pozytywny

Projekt miejskiej strategii
przeciwdziałania rasizmowi i ksenofobii
przygotowany dla miasta Krakowa

projekt zmierzający do stworzenia społeczeństwa żyjącego we wspólnocie, przy zachowaniu harmonii i wzajemnego szacunku.

Podejście antyrasistowskie zależy od formy przejawianego rasizmu. Rasizm może bowiem dotyczyć praktyki stosunków społecznych, jak i być wyrażany wyłącznie w sferze symbolicznej. W Krakowie mamy raczej do czynienia z rasizmem przejawianym w sferze symbolicznej. Akty rasistowskie nie stanowią zatem praktyki dyskryminacyjnej dnia codziennego, lecz przejawiają się jako reakcja zwrotna związana z pewnymi wydarzeniami lub imprezami organizowanymi przez instytucje publiczne i prywatne w obrębie miasta. Wreszcie też, rasizm przejawiany jest w zachowaniach pewnych grup młodzieży, często o charakterze podkulturowym i związany jest z konfliktem dzielącym te grupy. Praktyki rasistowskie nie dotyczą natomiast funkcjonowania instytucji miejskich i nie stanowią akceptowalnych praktyk administracyjnych. Jeśli się zdarzają w pojedynczych przypadkach praktyk służb porządkowych lub działaniach instytucji miejskich to zawsze jest to wynik indywidualnych dewiacji, niepowiązanych z jakąkolwiek oficjalną polityką samorządową. Nie zmienia to faktu, iż w wielu przypadkach zdarzenia przejawiane w sferze symbolicznej nie są we właściwy sposób komentowane przez władze miasta.⁷

Sposób postrzegania kwestii rasowych w Polsce tworzy sytuację, w której problem rasizmu nie istnieje w dyskursie publicznym i jest maskowany poprzez skupienie się na innych problemach takich jak bezrobocie, bieda, etc.

Rasa i pochodzenie etniczne, w szczególności żydowskie jest tematem tabu, a sam rasizm i supremacja białej rasy w sposób podskórny, domyślny występują, np. poprzez promowanie słowiańskich korzeni i preferencje migracyjne dla Słowian. Niepokojącym trendem zdaje się budowanie polskiej tożsamości wyłącznie wokół polskości i walki o polskość przez Polaków i katolików. Historyczna wieloetniczność Polski jest całkowicie pomijana i w zbiorowej świadomości raczej nie istnieje.

Brak dostrzegania cudzoziemców oraz osób innej narodowości skutkuje zawyżaniem statystyk w zakresie obecności białej rasy w strukturze demograficznej narodu. W Polsce z niezrozumiałych przyczyn urzędowo utrudnia się uznanie określonej tożsamości narodowej (np. śląskiej) bądź nie prowadzi się badań nad populacją migrantów i nie przywiązuje się wagi do ich rzeczywistej liczebności. Pytanie o rasę nie pojawia się w katalogu pytań spisu ludności, co wskazuje na problemy z konceptualizacją pojęcia.

Projekt miejskiej strategii
przeciwdziałania rasizmowi i ksenofobii
przygotowany dla miasta Krakowa

Media są bardziej skore do przedstawiania rasizmu jako namacalnego efektu działań ludzi (graffiti, przemoc) niż jako elementu zinstytucjonalizowanej polityki władz. Prasa rzadko również szuka głębszych, społecznych przyczyn upośledzenia mniejszości lub ma tendencje do obwiniania ich za swój los. Rasa lub pochodzenie etniczne jako pojęcia są częściej używane do wygłaszania dyskryminacyjnych komentarzy i wypowiedzi niż jako pozytywna identyfikacja tożsamościowa.

Istniejące przepisy antydyskryminacyjne w praktyce administracyjnej nie są wcielane w życie ani implementowane we wszelkich działaniach państwa, bądź samorządu.

Zwalczanie rasizmu powinno tymczasem polegać przede wszystkim na uznaniu znaczenia, obecności i prawa do widoczności dla grup mniejszościowych. Zapewnienie widoczności i udziału w życiu społeczności lokalnej powinno być elementem polityki władz. Prawa mniejszości winny być również w sposób aktywny chronione przed dyfamacją (usuwanie znaczenia obiektów, potępienie i ściganie aktów rasistowskich, polityka edukacyjna i kulturowa) oraz aktami przemocy.

Podejście komunalne może polegać też na mobilizacji społeczności w przypadku pojawienia się konkretnych problemów o charakterze rasowym. Takie podejście najczęściej występuje w Stanach Zjednoczonych, a jego przykładem może być sposób mediacji konfliktu zastosowany w Lewinstone, mieście o zbliżonej populacji do Krakowa.⁸

Praktyki rasistowskie mogą być zwalczane na różne sposoby. Jednym z nich jest prowadzenie akcji afirmacyjnych oraz wprowadzanie zasady pozytywnej dyskryminacji celem wyrównywania szans grup, które w świetle posiadanej wiedzy są dyskryminowane. Tego rodzaju działania byłyby zalecane chociażby w stosunku do mieszkańców narodowości romskiej. Bezpośrednie akcje antyrasistowskie, to te czynności, które służą bezpośredniemu zwalczaniu zachowań rasistowskich lub też służące eliminowaniu ich skutków. Mogą one dotyczyć likwidacji rasistowskich napisów na murach oraz reakcję na rasizm i antysemityzm stadionowy.

Samą ideę multikulturalizmu jako opozycji względem rasizmu i ksenofobii należy rozpatrywać na trzech poziomach. W pierwszym oznacza ona po prostu zróżnicowane etnicznie i kulturowo społeczeństwo żyjące na terytorium określonego państwa. W drugim rozumieniu jest to zestaw norm i zasad pozwalających na pokojową

Projekt miejskiej strategii
przeciwdziałania rasizmowi i ksenofobii
przygotowany dla miasta Krakowa

współegzystencję osób o różnym pochodzeniu, umożliwiającą im równy dostęp do udziału w życiu społecznym, politycznym, kulturowym i gospodarczym. W trzecim rozumieniu multikulturalizm jest strategią władzy obejmującą cele sprzyjające dwóm pierwszym definicjom.

Polityka multikulturalizmu musi uwzględniać politykę antyrasistowską choćby z tego względu, aby nie wpaść w trzy możliwe pułapki:

- skoncentrowanie się na egzotyce kulturowej lub folklorystycznej mniejszości, co utrudnia rzeczywistą afirmację różnorodności,
- skoncentrowanie się na niedowartościowaniu mniejszości oraz ich deficytach, co może tworzyć sytuację sprzyjającą pogłębianiu negatywnych stereotypów,
- niezauważalność problemów rasowych, prowadząca do niewłaściwej lub braku odpowiedzi na zachowania rasistowskie, co w sferze symboliki oznacza de facto przyzwolenie na ich kontynuację.

Wyróżnia się następujące modele działań prewencyjnych:

- na poziomie instytucjonalnym: działania prawne i faktyczne zapewniające równy dostęp do usług i infrastruktury, powołanie organu lub osoby działającej na rzecz mniejszości, nadzór i kontrola przekazów medialnych, kampanie antyrasistowskie w mediach, audyt organizacji pod kątem antyrasistowskim, okresowy przegląd praktyk administracyjnych oraz działania instytucji pod kątem przeciwdziałania, rozwiązywania i natury możliwych uprzedzeń rasowych, zwiększanie zdolności w zakresie kontrolowania i zgłaszania zdarzeń i postaw rasistowskich;
- na poziomie indywidualnym: zwalczanie postaw uprzedzenia, promowanie empatii, stwarzanie okazji do kontaktu międzykulturowego, tworzenie programów edukacji antyrasistowskiej, wspieranie treningów antydyskryminacyjnych w miejscach pracy;
- na poziomie wyrównywania szans: zapewnienie równego dostępu do mieszkań, edukacji, służby zdrowia, pomocy społecznej, instytucji rynku pracy, szkoleń zawodowych, pomoc w tłumaczeniu, nauki języka, dostępu do wiedzy na temat szczególnych uprawnień i możliwości, programów nakierowanych na zwiększenie udziału i aktywności mniejszości w społeczeństwie

(np. zapraszanie członków mniejszości na wszelkiego rodzaju imprezy i wydarzenia kulturalne, polityczne, edukacyjne).

W ramach działań strategicznych niezbędne jest także stałe podkreślanie, iż wszelkie formy rasizmu są nieakceptowalne.

4.3. Model polityki samorządowej a zapobieganie rasizmowi i ksenofobii.

Obowiązki państwa w zakresie zapobiegania zachowaniom powszechnie uważanym za niepożądane tradycyjnie przyjęło się utożsamiać przede wszystkim z uprawnieniem, a właściwie obowiązkiem karania osób, które popadły w konflikt z prawem. Nie jest to jednak pogląd uzasadniony. Istnieje bowiem jeszcze inny, proaktywny model polityki zapobiegania zachowaniom dewiacyjnym, w tym rasistowskim i ksenofobicznym, w którym państwo, za pośrednictwem samorządu terytorialnego odgrywa kluczową rolę animatora oraz podmiotu wspierającego działania podejmowane przez inne instytucje, jak i samych obywateli.

Model ten w Polsce dopiero raczkuje, rozpowszechniony został natomiast w latach dziewięćdziesiątych na zachodzie Europy, w szczególności zaś w Wielkiej Brytanii, trwał za to nieprzerwanie w wielu krajach azjatyckich. Opiera się on przede wszystkim na działaniach środowiskowych służących zapobieżeniu wystąpienia sytuacji patogenicznych i popełnienia czynu uznanego następnie za wykroczenie, przestępstwo lub wystąpieniu sytuacji dyskryminacji w stosunkach społecznych.

W ogólnym zarysie wymaga on zbudowania w pierwszej kolejności profesjonalnych służb pomocy społecznej, zdolnych do prowadzenia pracy środowiskowej w społecznościach lokalnych i nakierowanych na grupy problemowe oraz czynniki ryzyka kształtowania się postaw dyskryminujących i wykluczających. Reakcja karna wciąż stanowi istotny komponent tego modelu ale zwykle ostateczny, aplikowany w sytuacji wyczerpania środków i rozwiązań niepenalnych. To jednakże wymaga również wysiłków skierowanych na tworzenie społeczeństwa wysokiego zaufania dla instytucji państwa i jego organów. W takiej roli samorząd musi prezentować się jako zespół instytucji pomocnych obywatelowi, zdeterminowanych na rozwiązywanie jego problemów.

Oddziaływanie tej strategii obejmuje wszystkie trzy poziomy zapobiegania problemom społecznym, czyli makro, mezo oraz

Projekt miejskiej strategii
przeciwdziałania rasizmowi i ksenofobii
przygotowany dla miasta Krakowa

mikrospołeczny i w przeciwieństwie do modelu reaktywnego liczne badania udowodniły skuteczność jej oddziaływania w każdym z tych poziomów. Ze względu na rodowód model tej polityki jest bardzo zróżnicowany wewnętrznie.

Nowego rodzaju podejście opiera się na wyjściowym założeniu, iż takie negatywne zjawiska jak rasizm, ksenofobia, nietolerancja i lęk przed nieznanym są zjawiskami naturalnymi w społeczeństwie, jego stałymi elementami funkcjonalnymi, nieuniknionymi odpryskami dynamicznych stosunków międzyludzkich, generującymi przede wszystkim ryzyko tak dla ogółu społeczeństwa jak i pojedynczych jednostek. Jest to ryzyko zmienne terytorialnie i czasowo, niezwykle trudne do ujęcia normatywnego w ramach prawa materialnego, które do tej pory było domeną wyznaczania obywatelom obowiązków, nakazów i zakazów. Cel, jakim jest ograniczenie ryzyka, związanego z występowaniem tych niepożądanych i szkodliwych dla tkanki społecznej zjawisk, wymaga zmiany podejścia do procesu normotwórczego i zastąpienia partykularyzacji prawa jego proceduralizacją.

W sieci norm materialnych państwo suwerennych obywateli nie jest w stanie zapewnić im bezpieczeństwa, prawa i porządku, ani kontrolować poziomu negatywnych zachowań samodzielnie, a więc przy wykorzystaniu wyłącznie struktur administracyjnych.

Odnosząc to do szczególnego problemu, jakim jest rasizm i ksenofobia można odnieść wrażenie, iż strategię czysto prawne odnoszą skutek odwrotny od założonego. Zjawisko nietolerancji jest bowiem problemem lokalnym, wręcz intymnym. Przeniesienie go wyłącznie na poziom reakcji prawnokarnej wobec czynów, które przekraczają granicę tolerancji społecznej, a więc zazwyczaj bardzo drastycznych, nie tylko odrywa go od unikalnych – wcale nie uniwersalnych przyczyn swojego występowania, ale także zaprzepaszcza szansę na reintegrujące jego rozwiązanie w miejscu, w którym powstał. Jest to zatem pewien rodzaj niebezpiecznej separacji, dokonywanej w dodatku instrumentami prawnymi, odwrócenia się od źródeł rasizmu i ksenofobii, fragmentaryzowania problemu, co można przyrównać do wstydlwego strzepywania okruchów ze stołu, na którym stoi olbrzymi tort, który ktoś i tak musi zjeść. Należy sobie więc uświadomić, a także zaakceptować fakt, iż rasizm i niechęć względem obcych są postawami powszechnymi a nie wyizolowanymi, marginalnymi. Świadomość taka winna implikować zmianę filozofii reakcji względem tego rodzaju zachowań.

Projekt miejskiej strategii
przeciwdziałania rasizmowi i ksenofobii
przygotowany dla miasta Krakowa

Zwrot w działaniach państwa, a samorządu lokalnego w szczególności, na rzecz kształtowania rzeczywistości w miejsce reagowania na nią, ma za zadanie rozwiązanie zarysowanych tutaj problemów nieadekwatności tradycyjnej polityki społecznej wobec wyzwań współczesności. Oczywiście zmiana ta musi mieć ugruntowanie prawne, co z jednej strony daje gwarancję obywatelom, iż realizacja wszelkich projektów ma jasno zarysowane reguły, z drugiej zaś strony tworzy nowego typu zasady, normy i standardy powszechnego postępowania – praktycznie jedyne pewne i uprawnione państwowym autorytetem drogowskazy powinnego zachowania we współczesnym świecie. Przyjęcie strategii podejmowania działań przeciwko rasizmowi i ksenofobii przez miasto Kraków może stać się jednym z takich bezcennych drogowskazów dla społeczności lokalnej.

Działania strategiczne w danym wycinku polityki społecznej, w jej nowoczesnym rozumieniu zaczynają łączyć się z rozwiązaniami przyjmowanymi w ramach polityki karnej (*net-widening*), a same instytucje rynku pracy, opieki zdrowotnej i społecznej nawiązują bliższą współpracę z instytucjami wymiaru sprawiedliwości, w szczególności w dziedzinie wzajemnej wymiany informacji. Sprzyja to obejmowaniu coraz większej sfery zachowań społecznych regulacjami administracyjnymi. Natura tego związku nie jest jednak ścisła w tym sensie, iż regulacje te obejmują wyłącznie zakres zachowań wykraczających poza przyjętą w danym systemie prawnym normę, a zatem nie naruszają sfery wolności i prywatności.

Norma i wartość o charakterze kolektywnym i bardziej zobowiązującym niż uprawniającym, stanowią podstawy działań państwa w kierunku skłaniania grup i jednostek do konformizmu kulturowego.⁹

W tym kontekście polskiemu systemowi zapobiegania zachowaniom niepożądanym, w tym rasizmowi i ksenofobii brakuje zakorzenienia w społeczeństwie, współpracy z obywatelami, właśnie tego typu działań, które opierałyby się na wieloczynnikowej i wieloinstytucjonalnej współpracy, promowanej właśnie przez model komunitarny. Nasze społeczeństwo posiada nieuzasadnione przekonanie, iż wyłączną rolą państwa i jego instytucji jest reakcja na zachowania oceniane jako negatywne, z kolei na poziomie zwrotnym takie przekonanie wyrażają również same organy państwa, krępując maksymalnie obywatelskie uprawnienia do interwencji w ramach reakcji na obserwowane w ich otoczeniu zło. Przygotowana strategia ma zmienić obowiązującą tradycję uprawiania polityki samorządowej i wpisać działania samorządu

lokalnego w nowoczesny nurt zarządzania zachowaniami zbiorowymi w ścisłej współpracy z obywatelami.

Idea dobrej wspólnoty sąsiedzkiej to ostatnia pozostałość po dawnych utopiach dobrego społeczeństwa, w których dobrzy ludzie marzą o lepszym życiu dzielonym z lepszymi sąsiadami, w pełni harmonijnym i zredukowanym do granic najbliższego sąsiedztwa – oazy bezpieczeństwa.¹⁰ Komunitarna tęsknota za wspólnotowością bierze swoje źródło z postępującej erozji bezpieczeństwa kontrastującej z rosnącym poczuciem indywidualnej odpowiedzialności. Problem w tym, iż tego typu środowisk społecznych już się praktycznie nie spotyka, co wydaje się być konsekwencją indywidualizmu, jako prawa do realizacji własnych celów życiowych. Upadek tradycyjnych wspólnot jest czasem narodzin tożsamości¹¹, a rolą komunitaryzmu jest poszukiwanie tożsamości zbiorowej jako fundamentu wspólnoty nowego typu.

Problematiczne jest to, iż często owa zbiorowa tożsamość budowana jest na etnicznych podstawach, wykluczających obcych (najczęściej emigrantów), zamykających się na różnorodność i tolerancję. Jest to istotny problem także z punktu widzenia polityki samorządowej. Jest to idea wspólnoty integrującej się do wewnątrz, defensywnej, broniącej się przed zagubieniem i wykorzeniem, z wyraźnym rozdziałem między „nami” a „nimi”.¹² R. Sennet zauważa, iż tego rodzaju wspólnota ma charakter mityczny, definiując przynależność poprzez bliżej nieokreśloną, ale jednoznaczną identyczność i zarazem różność od podmiotu odniesienia, gdzie osobista tożsamość jest tylko pragnieniem podobieństwa i unikaniem konieczności baczniejszego przyglądania się sobie nawzajem.¹³ Efektem tego rodzaju wspólnotowości jest trudność tworzenia społeczności jako trwałych zbiorowości o wszechstronnym oddziaływaniu, uspołeczniających i zapobiegających samotności.¹⁴ Przyjęcie rozwiązań opisanych w niniejszej strategii ma zapobiegać takiej erozji środowiska lokalnego i poprzez zaangażowanie wielu podmiotów w pozytywne projekty społeczne budować aktywną wspólnotowość opartą na wzajemnej pomocy oraz uczestnictwie w miejskim życiu kulturalnym. Wspólnota taka ma tworzyć ramy otwartości na inność i akceptować różnorodność mieszkańców miasta, wskazywać atuty jakie płyną z różnorodności etnicznej i kulturowej.

Rola samorządu lokalnego w teoriach komunitarnych charakteryzuje się dwiema podstawowymi cechami. Po pierwsze jest to środowisko opiekuńcze w stosunku do tych, którzy nie radzą sobie z rozwiązywaniem problemów, wycofane natomiast względem tych, którzy

problemy swojego środowiska czy otoczenia rozwiązują samodzielnie, twórczo i w zgodzie z prawem, oferując im co najwyżej wsparcie o charakterze logistycznym lub finansowym. Administracja szanuje zatem subsydiarność leżącą u podstaw demokratycznego porządku społecznego starając się nie przekraczać jej granic. Jest to przy tym polityka empatyczna, namawiająca do solidarności społecznej. Świadomy tych potrzeb samorząd zdaje sobie sprawę nie tylko z różnorodności obecnej wewnątrz współczesnych struktur społecznych, lecz także z wielości dyskursów starających się pogodzić sprzeczne interesy grup czy jednostek. Rolą samorządu, chcącego zapobiegać nietolerancji, rasizmowi i ksenofobii będzie zatem oderwanie się od zagadnień stricte prawnych, czy stricte socjologicznych na rzecz interdyscyplinarnego, a przy tym wolnego od administracyjnych powiązań łączenia wielu dziedzin wiedzy teoretycznej o człowieku i jego społecznym funkcjonowaniu, obejmującym również pewne założenia ekonometryczne i studiów zarządzania ryzykiem, a także ustalenia praktyków wymiaru sprawiedliwości i polityki społecznej. Chodzi o wykreowanie pozytywnych idei opartych na uspołecznionych formach sprawiedliwości oraz systemie wsparcia dla jednostek i instytucji socjalizujących (*empowerment*). Przedstawiona strategia służy budowaniu tego rodzaju szerokiego frontu społecznego na rzecz pozytywnej zmiany rzeczywistości społecznej oraz poprawienia pozycji grup mniejszościowych.

5. Uzasadnienie działań w ramach celów strategicznych;

Cel strategiczny I - Wstąpienie do Europejskiej Koalicji Miast Przeciwko Rasizmowi UNESCO.

Podstawowym obecnie wzorem prowadzenia polityki antyrasistowskiej i antydyskryminacyjnej w środowisku miejskim jest projekt sygnowany przez wyspecjalizowaną agendę Organizacji Narodów Zjednoczonych UNESCO, powołany do życia w 2004 roku po konferencji przedstawicieli miast w Norymberdze, miasta partnerskiego Krakowa.

Konferencja zaowocowała utworzeniem stowarzyszenia pod nazwą „Europejska Koalicja Miast Przeciwko Rasizmowi”. Jej celem było stworzenie sieci miast, zainteresowanych wymianą doświadczeń i zwiększeniem zdolności do zwalczania rasizmu, dyskryminacji i ksenofobii. Dla UNESCO istotne było efektywne wprowadzanie polityk

Projekt miejskiej strategii
przeciwdziałania rasizmowi i ksenofobii
przygotowany dla miasta Krakowa

antydiskryminacyjnych zapisanych w dokumentach i traktatach międzynarodowych. Uznano, iż miasta oraz lokalne władze samorządowe jako organy kształtujące polityki społeczne na poziomie lokalnym są idealnym środowiskiem, w którym może zachodzić synergia między działaniami ogólnonarodowymi oraz oddolnymi inicjatywami ludności. Europejska koalicja miast miała się przy tym stać pierwszym ogniwem planowanej koalicji międzynarodowej.

Podstawą funkcjonowania stowarzyszenia miast jest dziesięciopunktowy plan działań dla miast-członków koalicji, której przewodzi Norymberga. Tam też odbyło się spotkanie programowe koalicji. W konferencji założycielskiej uczestniczyli również przedstawiciele Krakowa. Inauguracja projektu odbyła się 10 grudnia 2004 roku i obejmowała 140 miast europejskich. W ciągu działania projektu dołączyło kolejnych 40 miast. Obecnie liczba członków wynosi jednak 104. Jedynym polskim miastem uczestniczącym w koalicji jest Oświęcim.

Projekt zakłada działania prewencyjne oraz promocję pozytywnych wzorców, jak też działania nadzorcze, czujność obywatelską, prowadzenie polityki wsparcia i uczestnictwa (*empowerment*), mediację oraz represję.

Miasta sygnujące porozumienie zobowiązują się do użycia wszelkich środków politycznych i administracyjnych, aby przeciwdziałać rasizmowi i dyskryminacji oraz sprostać zadaniom wyznaczonym przez dziesięciopunktowy plan. Zobowiązanie ma charakter logistyczny, społeczny i finansowy. UNESCO ze swojej strony zapewnia miastom wsparcie techniczne (dokumentacja, informacja) oraz naukowe (propozycje dyskusji panelowych, badania, narzędzia rozwojowe i ewaluacyjne).

Dziesięciopunktowy plan dla miast nakłada na sygnatariuszy porozumienia następujące obowiązki:

- Większą czujność na przejawy rasizmu, co implikuje konieczność stworzenia sieci nadzoru, czujności i solidarności na szczeblu miejskim celem zwalczania rasizmu;
- Ocenę problematyki rasizmu i dyskryminacji oraz monitoring polityk miejskich pod tym kątem, na co składa się badanie problemu rasizmu i dyskryminacji w przestrzeni miejskiej, jak również wypracowanie osiągalnych celów oraz wspólnych wskaźników dla oceny wpływu podejmowanych działań na polityki miejskie;

Projekt miejskiej strategii
przeciwdziałania rasizmowi i ksenofobii
przygotowany dla miasta Krakowa

- Polepszenie wsparcia dla ofiar dyskryminacji i rasizmu, polegające na zwiększeniu zdolności ofiar i grup wiktymogenych do przeciwstawiania się rasizmowi i dyskryminacji;
- Większy udział mieszkańców w życiu wspólnoty lokalnej oraz wyższa świadomość w zakresie polityk równościowych. Celem jest zwiększenie świadomości mieszkańców w zakresie ich praw i obowiązków, możliwości ochrony i prawnych instrumentów, a także kar za zachowania i akty o naturze rasistowskiej;
- Zobowiązanie miasta do aktywnego wspierania praktyk równościowych, poprzez wzmocnienie równych szans na lokalnym rynku pracy, praktyk antydyskryminacyjnych w tym sektorze oraz praktyk w ramach polityki zatrudnienia;
- Zobowiązanie miasta do stosowania praktyk równościowych w sferze zatrudnienia i usług;
- Zapewnienie równego dostępu do mieszkalnictwa;
- Zobowiązanie się do eliminowania rasizmu i dyskryminacji poprzez edukację oraz wzmocnienie środków służących zwalczaniu dyskryminacji w dostępie i korzystaniu ze wszelkich form edukacji;
- Promowanie różnicowania kulturowego;
- Radzenie sobie z konfliktami i przestępstwami z nienawiści.

Przystąpienie Krakowa do tej koalicji miast byłoby ze wszech miar pożądane, zwiększałoby prestiż miasta i budowało w ten sposób jego metropolitarną pozycję. Uczestnictwo w stowarzyszeniu wiąże się z niskimi kosztami bezpośrednimi, natomiast otwiera dostęp do doświadczeń i narzędzi rozwiązywania problemów społecznych dotychczas władzom miasta niedostępnych.

Proponowana strategia realizuje wszystkie zobowiązania związane z przynależnością do koalicji.

Cel strategiczny II – IV: Budowa instytucjonalnych ram przeciwdziałania rasizmowi i ksenofobii. Zapewnienie równego dostępu do usług i świadczeń gminnych oraz prowadzenie polityki ograniczenia wykluczenia społecznego (polityka włączania). Budowanie świadomości wielokulturowej mieszkańców Krakowa.

Współcześnie nie ma sposobu prowadzenia profesjonalnej i efektywnej polityki prewencyjnej dotyczącej określonego problemu społecznego bez zaangażowania w te działania organów samorządu lokalnego oraz społeczności lokalnej.

Lokalność w tym znaczeniu oznacza przesunięcie władzy, uprawnień, ale także odpowiedzialności z poziomu centralnego na poziom wspólnotowy, ograniczony do środowiska, w którym występują określone problemy. Jak słusznie podkreślił M. Castells, tylko część kwestii związanych z rasizmem i nietolerancją ma charakter strukturalny, możliwy do zgeneralizowania. W znacznie większym wymiarze zjawiska patologiczne zarówno w sferze dynamiki, jak i wymiarze jakościowym są uzależnione od specyfiki historycznej, kulturowej i lokalnego układu sytuacyjnego.¹⁵ Nie można zatem skutecznie im zapobiegać, a nawet ich zwalczać wyłącznie za pomocą zgeneralizowanych reguł materialnoprawnych. Znacznie skuteczniejsze jest stworzenie procedur i norm kompetencyjnych pozwalających w ramach danej unikalnej zbiorowości, rozwiązać zindywidualizowany i osobniczo charakterystyczny konflikt równoważąc interesy większości i mniejszości.

Uśrednianie standardów, charakterystyczne dla współczesnych społeczeństw z dominacją władz centralnych, staje się podstawową przeszkodą we właściwym wdrażaniu programów prewencji lokalnej i to na dwóch poziomach: po pierwsze poprzez utrudnianie adaptacji wdrażanych metod i strategii działań instytucji scentralizowanych, jak choćby policji, pomocy społecznej, prokuratury i sądownictwa do lokalnych potrzeb i specyfiki regionu, po drugie, ze względu na wiarę, że efektywne programy realizowane w jednych społecznościach można wprost przenieść do innych, co może skutkować marnotrawieniem środków wydawanych na zapobieganie patologiom społecznym. Narzucanie pewnych standardów czy idei tłumi ponadto aktywność samych obywateli, która wbrew pozorom staje się coraz większa, ale wymaga przestrzeni i swobody do realizacji. Swoboda owa wcale nie oznacza prawnej anomii, a raczej proceduralizację procesu, tak by w określonych ogólnych ramach porządku normatywnego można było

Projekt miejskiej strategii
przeciwdziałania rasizmowi i ksenofobii
przygotowany dla miasta Krakowa

dynamicznie i elastycznie kształtować i wdrażać własne pomysły, samodzielnie lub przy udziale środków publicznych, a jednocześnie wpisujące się w nakreśloną ogólnie przez rząd politykę prewencyjną.

Aktywność obywatelska ma być pobudzana, ale także kontrolowana przez władzę samorządową jako element bezpośredniego odczuwania demokracji i tworzenia przestrzeni publicznej zapewniającej powszechny udział, a zarazem podtrzymywanie różnorodności i pluralizmu.¹⁶

W takim ujęciu demokracja uspołeczniiona jest tworem sieci struktur lokalnych, a nie konceptem skupionym wokół państwa, rynku i narodu. Zapobieganie rasizmowi i ksenofobii oraz działalność społeczna, obejmująca również sprawowanie władzy odbywa się przy uwzględnieniu solidarności, lojalności, zaufania i wzajemności a nie poprzez wdrażanie zależności hierarchicznych, uznawanych w tym nurcie za przemocogenne. Wykonując zadania władcze w takim modelu samorząd musi się oprzeć na idei kooperacji i budowaniu lokalnych sojuszy, jednocześnie musi pozostać lokalny, gdyż wartości te, w odniesieniu do konkretnych zadań, są de facto nieosiągalne na poziomie ogólnospołecznym. Zdaniem T. Burnsa i innych badaczy, podstawą decentralizacji jest wtórne ożywienie lokalnych społeczności przy jednoczesnym uzbrojeniu ich w zasoby i środki pozwalające na twórcze rozwiązywanie problemów, także poprzez interregionalną wymianę doświadczeń i ich umiejętną adaptację do własnych, swoistych warunków. Temu może służyć obecność Krakowa w Europejskiej Koalicji Miast Przeciwko Rasizmowi.

Władza samorządowa winna pełnić też rolę arbitra sprzecznych interesów i zarządzać różnorodnością, nie zaś stanowić prostą reprezentację interesów jednej tylko zbiorowości, co mogłoby prowadzić do przejawów izolacjonizmu, ostracyzmu i wykluczenia względem grup społecznie upośledzonych, a funkcjonujących na terytorium zarządzanym przez taką wspólnotę.¹⁷

Proponowane w strategii działania budujące kompetencje strukturalne i merytoryczne administracji samorządowej oraz zaplanowane programy integracyjne dla mniejszości mają na celu nie tylko bezpośredni wpływ na poziom wyrażanych postaw rasistowskich i ksenofobicznych, lecz także stworzenie środowiska dla włączenia mniejszości narodowych i etnicznych oraz cudzoziemców do obowiązujących relacji środowiskowych, zyskanie umiejętności funkcjonowania w instytucjach i strukturach społeczeństwa. Cel ostateczny, polegający na przekształceniu struktur poznawczych celem eliminacji poglądów rasistowskich i

Projekt miejskiej strategii
przeciwdziałania rasizmowi i ksenofobii
przygotowany dla miasta Krakowa

ksenofobicznych, byłby jedynie pożądaną konsekwencją zaplanowanych w strategii działań.

W Polsce obowiązuje zasada, iż organy administracji ogólnej każdego szczebla mają obowiązek działania w imię interesów i wartości fundamentalnych dla państwa jako całości, jednocześnie sprawując kontrolę i nadzór nad polityką bezpieczeństwa, edukacją i polityką społeczną na określonym szczeblu samorządowym. Zasada ta implikowała obszary tematyczne strategii oraz sposób konceptualizacji poszczególnych działań.

Planowane w ramach strategii rozwiązania pozostają w zgodzie z wyznacznikami polityki integracji europejskiej, gdzie dotychczasowe podstawowe prerogatywy rządów narodowych są powoli przekazywane instytucjom europejskim, a te na skutek postępującej europeizacji polityki społecznej są delegowane na najniższe szczeble społecznej drabiny, do regionów i gmin, które w założeniu, są najlepszym wyrazicielem potrzeb i interesów społeczeństwa.¹⁸ Dzięki funduszom europejskim dochodzi zaś do wzmocnienia obywatelskiego zaangażowania i przy realizacji strategii należy poszukiwać bezwzględnie możliwości wykorzystania środków zewnętrznych, w tym przede wszystkim unijnych.

Projekty w ramach strategii mogą być realizowane zarówno przez podmioty stricte państwowe, jak i w ramach partnerstw z podmiotami prywatnymi, czy też wyłącznie przez organizacje społeczne. Dzięki temu można osiągnąć dużą różnorodność działań twórczych oraz animujących i uzupełnić funkcjonowanie instrumentów polityki społecznej.

Warto podkreślić, iż wszelkiego rodzaju działania wspierające i kształcące, a więc podnoszące poziom aktywności i kompetencji w sferze zawodowej i życiowej członków społeczności lokalnych, stanowią nieocenione źródło kapitału społecznego na poziomie państwa, a ten im jest wyższy, tym większe ma znaczenie dla zapobiegania zachowaniom niepożądanym w społeczeństwie, a nietolerancji w szczególności.

Niezwykle istotne wydaje się oddziaływanie antyrasistowskie w sferze edukacji. Istotne jest by system edukacji opierał się na wartościach promujących otwarte postawy komunikacyjne, doceniające i akceptujące różnorodność, ale jednocześnie asertywne, niedające przyzwolenia na krzywdzenie i przemoc, nie tylko interpersonalną, ale także tą o charakterze strukturalnym i systemowym. Wartości przekazywane młodym ludziom, doceniając ich niepowtarzalność i indywidualizm, muszą jednocześnie sprzyjać postawom kooperacyjnym a nie

Projekt miejskiej strategii
przeciwdziałania rasizmowi i ksenofobii
przygotowany dla miasta Krakowa

rywalizacyjnym. Indywidualne podejście jest *punctum saliens* pedagogiki personalistycznej, kierunku wiodącego obecnie w procesie wychowania. Pośrednim elementem systemu oświaty ograniczającego przemoc i nietolerancję jest promocja równości, odbywająca się poprzez dekonstrukcję wzorców patriarchalnych w społeczeństwie i redukowaniu męskiej dominacji. Służyć temu celowi ma europejska polityka równościowa, w której wdrażaniu Polska jest niestety najbardziej zapóźniona. Polityka równości, otwartości i tolerancji powinna być bezwzględnie implementowana wraz ze stworzeniem mechanizmów pozwalających eliminować lub przeciwdziałać błędnym postawom wychowawczym. Zaplanowane w strategii działania mają nie tylko służyć przekazywaniu uczniom wiedzy o innych kulturach, ale także poprzez bezpośrednie zaangażowanie ich w projekty służące tolerancji i przeciwdziałające rasizmowi, poprzez indywidualne doświadczenie modelować ich własne postawy życiowe.

Obecnie w Krakowie można wyróżnić trzy zasadnicze obszary, w których występuje problem nietolerancji rasowej i etnicznej.

Pierwszym są wydarzenia kulturalne, polityczne, czy naukowe poruszające ważne problemy związane z traktowaniem mniejszości etnicznych lub też prezentujące kulturę owych mniejszości. Reakcja i prewencja powinna polegać tu na działaniach prowadzących do marginalizacji zjawiska sprzeciwu, czy kontrdemonstracji, poprzez skupienie się na konkretnym wydarzeniu i jego promocji oraz izolowaniu go od grup przekraczających ramy dozwolonej prawem manifestacji własnych poglądów. Służby miejskie winny monitorować tego typu zdarzenia oraz bezwzględnie reagować na wszelkie naruszenia prawa towarzyszące manifestacjom wymierzonym w mniejszości etniczne czy narodowe. Ważna jest też współpraca z prasą i innymi mediami, które w relacjach powinny skupiać się na zdarzeniu, a nie ewentualnych negatywnych reakcjach mu towarzyszących, względnie zachować właściwą proporcję w relacji. Istotny jest również język i narracja relacji prasowej, z którego winna wybrzmiewać krytyka dla zachowań rasistowskich i ksenofobicznych oraz pochwała dla sposobu reakcji władz, o ile takowa miała miejsce.

Drugim obszarem problematycznym są wydarzenia stadionowe oraz problem znaczenia infrastruktury architektonicznej napisami i symbolami rasistowskimi, a także inne wybryki o charakterze chuligańskim związane z konfliktem między drużynami „Cracovii Comarch” i „T.S. Wisła”. Oprócz strategii sytuacyjnych, niezwykle istotne na tym obszarze są

działania edukacyjne, mediacyjne, a także działania o charakterze represyjno-prewencyjnym na samej imprezie sportowej. Pierwsze dwa komponenty strategii są działaniem rozłożonym na lata i powinny być elementem stałych zobowiązań miasta. Kwestia reakcji na zdarzenie stadionowe winna podlegać ogólnym założeniom sytuacyjnych strategii zapobiegania i reakcji na zdarzenia kryminalne podczas imprez masowych oraz szanować instrumenty wypracowane w ramach brytyjskiego programu „Let’s kick racism out of football”, które zostały uwzględnione w ramach celu strategicznego V. Walka ze znaczeniem obiektów również wymaga zastosowania rozwiązań przestrzennych, które winny stać się częścią planowania urbanistycznego.

Ostatnim obszarem występowania zachowań rasistowskich i ksenofobicznych jest nieodpowiednie zachowanie niektórych pracowników i funkcjonariuszy działających w strukturze miasta oraz oportunizm instytucji w reakcji na zjawiska rasizmu i ksenofobii. Zwalczanie tego rodzaju postaw jednostkowych, bądź przekształcanie schematów działań instytucji wymaga od miasta przyjęcia odpowiedniej polityki i kultury organizacji. Zaplanowane i opisane w celach strategicznych II-IV działania, w sposób efektywny będą prowadzić do osiągnięcia zakładanych rezultatów.

Cel strategiczny V – Zapewnienie ochrony prawnej przed dyskryminacją oraz ochrona porządku publicznego.

Odpowiednie zarządzanie i projektowanie przestrzeni publicznej pod kątem zwalczania rasizmu i ksenofobii oraz promocji wielokulturowości, musi się łączyć z poprawą warunków mieszkaniowych, tworzeniem osiedlowej infrastruktury rozrywkowo-sportowej, rozmieszczeniem oraz liczebnością szkół i klas, wielkością sal lekcyjnych i wykładowych oraz dbałością o porządek i ład przestrzenny.

Do aktywnego przekształcania przestrzeni wykorzystane mogą być w szczególności unijne fundusze strukturalne. W projektowaniu nowych inicjatyw mieszkaniowych i zespołów miejskiej infrastruktury powinno uwzględniać się prewencyjne rozwiązania urbanistyczne, zapobiegające sytuacyjnie zdarzeniom przestępczym oraz utrudniającym znaczenie budynków.

Budownictwo tego typu powinno zapewnić naturalną kontrolę przestrzeni przez mieszkańców; podkreślać terytorialność (prywatność), naturalną kontrolę dostępu (nieformalną), ochronę celu ewentualnego

przestępstwa, wspieranie aktywności w przestrzeni, a więc jej atrakcyjności, dzięki czemu zwiększa się jej użytkowanie, a zatem i zakres kontroli; oraz motywować do angażowania się mieszkańców poprzez personalizację przestrzeni, a więc wprowadzenie oznak własności i nadzoru.¹⁹ Znaczenie budynków może bowiem pojawiać się wyłącznie tam, gdzie przestrzeń jest nienadzorowana, a sprawcy mogą w łatwy i ukryty sposób dokonać oznaczenia. Warto też mieć na uwadze, iż potrzeba likwidacji znaczenia budynków ma kolosalne znaczenie dla całego projektu antydyskryminacyjnego. Badania dowodzą bowiem, iż rasistowski i ksenofobiczny przekaz związany z graffiti wpływa na formowanie się postaw uprzedzeniowych wśród młodzieży.²⁰ Warto też wskazać, iż ze względu na charakter „znaczenia murów”, którego celem jest oznaczanie terytorium i podkreślenie własnej obecności na terytorium „wroga”, zapobieganie tego typu chuligaństwu nie jest możliwe za pomocą techniki przemieszczenia aktywności, tj. tworzenia parków graffiti, czy udostępniania przestrzeni do tworzenia murali. Ograniczenia aktywności polegającej na kolonizowaniu przestrzeni miejskiej przez wulgarne napisy wymaga typowych działań w ramach strategii sytuacyjnych i środowiskowych, co nie oznacza, iż zezwolenia na stworzenie profesjonalnych murali w miejscach szczególnie narażonych na znaczenie nie może okazać się skuteczną metodą walki z tego typu przestępstwami.

Do elementów prewencji sytuacyjnej ograniczającej ekspresję rasizmu i ksenofobii w sferze publicznej winny należeć:

Monitoring wizyjny: Monitoring może okazać się użyteczny pod warunkiem, iż będzie nadzorował obszary trudno dostępne i ukryte oraz takie, w których interwencje służb ochrony porządku prawnego przekraczałyby swym zakresem rzeczywistą konieczność. Jego rozplanowanie powinno być zatem poprzedzone odpowiednim rozpoznaniem, których podstawy winny znaleźć się w normatywnych aktach dotyczących lokalnej polityki bezpieczeństwa;

Służba patrolowa: skupiająca się na miejscach uznanych za wrażliwe, w ramach uprzednich działań obserwacyjno-rozpoznawczych. Powinna polegać na integracji patroli pieszych z patrolami mobilnymi. W warunkach nocnych patrole mobilne powinny używać reflektorów kierunkowych oświetlających problematyczne miejsca, w celu poszukiwania niepożądanych aktywności;

Odpowiednie kształtowanie pola widzenia: powiększanie, karczowanie zbędnej zieleni, likwidacja fizycznych przeszkód (zbyt duże

tablice, baraki, etc), nadzór, zamykanie przestrzeni zaciemnionych (jak garaże wielostanowiskowe), zamykanie bram kamienic, montowanie zwierciadeł wypukłych w przejściach podziemnych;

Odpowiednie kształtowanie zieleni: zapobieganie nadmiernemu rozrostowi drzew w miejscach montażu oświetlenia miejskiego (zapobieganie ograniczaniu skuteczności oświetlenia), karczowanie zieleni niskiej w miejscach nieużytkowanych, tworzenie obszarów niskiej zieleni w bezpośrednim sąsiedztwie ścian budynków narażonych na znaczenie, utrudniających dostęp do ściany budynku, sadzenie zieleni wijącej na ścianach budynków, ekranach akustycznych, etc.;

Strukturyzowanie funkcji i intensywności użytkowania danego terytorium: przeciwdziałanie monofunkcyjności przestrzeni (problem szczególnie dotyczący Krakowa), zwiększony nadzór nad miejscami o szczególnym zagrożeniu konfliktowością (rejonu stadionów, galerii handlowych, targowisk, niektóre osiedla mieszkaniowe), tworzenie miejsc użyteczności publicznej, w tym umożliwiających sportową aktywność nocną, rewitalizacja zdegradowanych obszarów (przykład Zabłocia i Małego Płaszowa), zmiana funkcji terenów przemysłowych na rozrywkową, mieszkaniową (lofty) lub użyteczności publicznej (muzea, biblioteki, skateparki, przestrzenie tworzenia murali), tworzenie dużych skupisk usług i centrów zaopatrzenia poza przestrzenią osiedli mieszkaniowych, tworzenie punktów drobnego handlu detalicznego lub gastronomii w miejscach wrażliwych, celem intensyfikacji ruchu i zwiększenia nadzoru (generator aktywności).

Odpowiednie kształtowanie oświetlenia nocnego: zwiększenie możliwości uzyskania pomocy, rozpoznania sprawcy. Oświetlenie powinno dotyczyć również rzeźb i innych obiektów małej architektury. Budynki mieszkalne mogą być wyposażone w halogenowe oświetlenie wzbudzane ruchem, przy czym czas wzbudzenia powinien być niewielki, aby stworzyć efekt mrugania w przypadku dłuższej bytności w miejscu doświetlanym (jest to tanie rozwiązanie umożliwiające ochronę ścian budynków poprzez odstraszenie i wzbudzenie zainteresowania mieszkańców);

Tworzenie oznak własności i nadzoru, symboliczne wzmocnienie psychologicznych i społecznych środków kontroli dostępu: umieszczanie znaków ostrzegawczych, płotków utrudniających dostęp, zabudowywanie przestrzeni narażonej na znaczenie, pokrywanie powierzchni farbą lub tworzywem utrudniającym utrwalenie napisów i umożliwiających ich zmycie, dostępność patroli straży miejskiej na

trasach komunikacyjnych celem reakcji na próby niszczenia środków komunikacji miejskiej i przystanków, przelamywanie barier międzyludzkich i tworzenie infrastruktury sprzyjającej nawiązywaniu więzi sąsiedzkich, szybkie usuwanie „znaczeń”, wydawanie lokalnych przepisów regulujących zasady utrzymania czystości i porządku oraz tworzenie lokalnych wymagań dotyczących odnawiania elewacji obiektów, wybór takich rozwiązań użytkowych miejskiej infrastruktury technicznej, która utrudnia „znaczenie”.

Problem chuligaństwa stadionowego.

Prewencja zachowań rasistowskich pojawiających się na stadionach musi być wpisana w ogólną specyfikę prewencji przemocy i agresji na stadionach. Należy bezwzględnie przestrzegać obowiązku sprzedaży biletów na mecze piłki nożnej za okazaniem dowodu tożsamości, a organizator meczu powinien być każdorazowo rozliczany z obowiązku identyfikacji osób uczestniczących w imprezie. Osoby winne wyburków rasistowskich w trakcie imprezy masowej powinny otrzymać zakazy klubowe. Są to obowiązki wynikające bezpośrednio z postanowień ustawy o bezpieczeństwie imprez masowych.

Organizator imprezy masowej powinien liczyć się z możliwością jej przerwania lub rozwiązania w przypadku pojawienia się incydentów rasistowskich. Przedstawiciel miasta lub PZPN winien po jednokrotnym ostrzeżeniu poprzez system rozgłaśniający rozwiązać imprezę. Tylko w ten sposób da się osiągnąć efekt w postaci wzięcia przez kluby sportowe odpowiedzialności za zachowania publiczności.

Nienawiść międzyklubową można próbować redukować także poprzez wysiłki samych klubów i samorządów lokalnych, polegające na wspólnych treningach zwaśnionych drużyn, pracy edukacyjnej, tworzeniu spotkań mediacyjnych i komisji problemowych z udziałem przedstawicieli kibiców, ale też unikaniu kontrowersyjnych decyzji związanych z szerzeniem nienawiści na tle narodowościowym i rasowym, takich jak np. umorzenie postępowania dotyczącego wydarzeń na meczu Wisły i Cracovii w dniu 26 listopada 2008 roku, uzasadnionego wielowiekową tradycją posługiwania się pewnymi określeniami.

Prewencja sytuacyjna wymaga też takich działań służb porządkowych, które nie prowokowałyby rozruchów, a więc strategicznego planowania i koordynacji wszelkich tego typu akcji.

Konieczna jest także właściwa organizacja i koncentracja transportu miejskiego po imprezie masowej, niepozwalająca na wytworzenie się

sytuacji konfliktowych. Wymaga to dalszej koordynacji działań z samorządem i powinno mieć postać cywilnoprawnej umowy między organizatorem a zarządem służb komunalnych.

Dane dotyczące chuliganów stadionowych są zwykle dobrze znane miejscowym policjantom, natomiast informacje te z rzadka przekazywane są pracownikom socjalnym, kuratorom oraz szkołom, które mogłyby podejmować starania służące zmianie niepożądanych zachowań w środowisku zamieszkania potencjalnych sprawców przemocy stadionowej. Planowane powołanie zespołu ds. zapobiegania rasizmowi i bazy wiedzy o tego rodzaju zdarzeniach oraz instytucji miejskiego rzecznika ds. dyskryminacji ma służyć rozwiązaniu tego problemu.

Efektywnym narzędziem powinno stać się wymuszenie na klubach sportowych przyjęcia rozwiązań w sposób bezpośredni redukujących zachowania rasistowskie i ksenofobiczne. Do tego typu rozwiązań należą działania określone w punkcie V-4 strategii.

Efektywne ściganie przestępstw z nienawiści.

Należy mieć na uwadze, iż przestępstwa motywowane nienawiścią stanowią szczególnie ważki problem społeczny. Są to występki i zbrodnie, zazwyczaj traktowane surowiej w związku z naturą motywu przypisywanego sprawcy. Motyw ten obejmuje zazwyczaj nienawiść względem ofiary, wolę jej poniżenia i odarcia z godności. W tym sensie przestępstwa z nienawiści obejmują swymi skutkami wykluczenie, marginalizację, podporządkowanie oraz przemoc wobec poszkodowanych.

Przestępstwa z nienawiści mają różnorodne przyczyny. Każda jednak odmienność między grupą większościową i mniejszościową może stanowić podstawę takiego czynu. Warto podkreślić, iż przestępstwa motywowane rasowo w znaczącej większości popełniane są przez osoby białe, wychowywane w heteroseksualnym, zmaskulinizowanym i jednorodnym etnicznie środowisku.²¹

Rasizm, stanowiący podstawę tego typu przestępstw ma swoje korzenie w teoriach białej supremacji oraz ideologii postkolonializmu. W przypadku antysemityzmu korzenie te powiązane są w istotny sposób z wypaczoną ideologią chrześcijańską połączoną z mieszczańskimi relacjami ekonomicznymi, opartymi na problematyce konkurencji i kolonizacji przestrzeni.²² Istnieją również teorie wiążące przestępstwa rasistowskie z teorią seksualnej dominacji mężczyzn, w której mężczyźni

odmiennej rasy, w szczególności zaś czarnoskórzy, stanowią bezpośrednie zagrożenie dla wymiaru seksualnej sprawności oraz poczucia wartości białych mężczyzn.

Do ataku o podłożu rasistowskim dochodzi najczęściej w sytuacji, w której dopuszcza się do zaburzenia stanu separacji rasowej lub etnicznej, a zatem rozdzielenia terytorialnego mniejszości względem większości. Zgodnie ze statystykami powyżej 70% wszystkich przestępstw, w których uczestnikami są osoby zróżnicowane etnicznie ma podłoże rasistowskie.

W państwach uprzemysłowionych najczęściej ofiarami tego typu przestępstw padają osoby czarnoskóre, następnie Żydzi i Arabowie. W Polsce brakuje danych statystycznych na temat przynależności rasowej ofiar, co jak wskazano wyżej jest przejawem pewnej tabuizacji problemu rasowości i odmienności etnicznej. Niepokoi natomiast wzrost liczby przestępstw wymierzonych w populację imigrantów.

Warto podkreślić, iż ofiary przestępstw motywowanych nienawiścią odczuwają znacznie wyższy stopień pokrzywdzenia, szczególnie w wymiarze psychologicznym niż ofiary innych czynów z użyciem przemocy. Wykazują również często postawy suicydalne, a poziom samobójstw wywołanych wiktymizacją tego rodzaju, znacznie przekracza średnie dla innych typów czynników wiktymogennych. Dowiedziono również, iż średni okres dochodzenia do równowagi emocjonalnej w przypadku przestępstw z nienawiści wynosi 5 lat w stosunku do dwuletniego okresu związanego z pokrzywdzeniem innego rodzaju przestępstwem.²³

Co więcej badania pokazują, iż przestępstwa motywowane nienawiścią nie mają charakteru marginalnego, jak stanowią statystyki, lecz wpisują się w normalne zachowania społeczeństwa, które żyje w obliczu kurczącej się sfery stabilności i pewności.

Tym istotniejsze wydaje się zatem podejmowanie działań na rzecz skutecznego ścigania tego typu występów i zbrodni, ale także podejmowanie działań edukacyjnych, szczególnie w szkołach, które mogłyby się przyczynić do redukcji postaw sprzyjających popełnianiu tego typu czynów. Równie ważne jest budowanie świadomości co do istoty problemu oraz sposobów radzenia sobie z nim wśród organów odpowiedzialnych za ściganie tego typu przestępstw. Należy sprawić, aby odpowiednie zapisy kodeksu karnego nie były jak dotychczas martwymi przepisami, lecz były stosowane z bezwzględnością wobec tych, którzy

Projekt miejskiej strategii
przeciwdziałania rasizmowi i ksenofobii
przygotowany dla miasta Krakowa

przekraczają granicę społecznej tolerancji wobec zachowań rasistowskich i ksenofobicznych. Ma to istotne znaczenie dla procesu przywracania równowagi emocjonalnej ofiarom oraz poziomu ich samooceny i poczucia winy. Jeszcze istotniejszym zadaniem jest jednak stworzenie zrębów systemowego wsparcia dla ofiar tego typu przestępstw obejmującego pomoc prawną i wsparcie psychologiczne, zarówno w formie terapii, jak i doraźnej interwencji kryzysowej.

Działania strategiczne w tym wymiarze są jednymi z najistotniejszych w procesie kształtowania tolerancyjnej społeczności lokalnej.

¹ Ilość turystów zagranicznych w Krakowie w latach 2003–2010 (dane pochodzą z raportu końcowego projektu „Ruch turystyczny w Krakowie w 2010 roku” zrealizowanego przez Małopolską Organizację Turystyczną na zlecenie Urzędu Miasta Krakowa).

² W rywalizacjach „kibicowskich” odmienność sympatii klubowych dzieli terytorium miasta zgodnie z zasadami przynależności, którą można określić jako „plemienną”. W tym sensie potrzeba rywalizacji, identyfikacji i dominacji grupowej podlega ideologizacji koncentrującej się wokół symboli związanych z danym klubem sportowym – jego emblematami, nazwą, barwami oraz tożsamością historyczną. Rywalizacja opiera się na negowaniu tożsamości i odrębności innego klubu podsycając odczucie nienawiści, które w związku z naturalnymi procesami grupowymi (wzmacnianie postaw, osłabianie indywidualnej odpowiedzialności, solidarność, rywalizacja na osi hierarchii) narasta do wynaturzonych rozmiarów, stając się podstawą „świętej wojny”, prowadzącej do popełniania przestępstw przeciwko członkom innej grupy. W tych kategoriach „plemienność” tworzy podstawy do zaliczenia rywalizacji tego typu do zachowań rasistowskich, szczególnie jeśli tożsamość historyczna danego klubu wiąże się z akceptowalną w doktrynie praw człowieka przesłanką dyskryminacyjną. W przypadku „Cracovii” będzie to tożsamość żydowska, a w przypadku „T.S. Wisła” epizod właścicielski kojarzący klub z MSW – stąd pogardliwe określenie „psy”.

³ J. Tokarska-Bakir, *How to Exit the Conspiracy of Silence? : Social Sciences Facing the Polish Jewish-Relations*, „East European Politics and Societies”, 2011, nr 25, s. 129-154

⁴ N. Fyfe, J. Bannister, A. Kearns, *(In)civility and the City*, „Urban Studies”, 2006, nr 43, s. 853-863; P. Knepper, *Crime Prevention in a Multinational Open Society*, „International Criminal Justice Review”, 2005, nr 15, s. 58-76; L. Ray, D. Smith, *Racist Offending, Policing and Community Conflict*, „Sociology”, 2004, nr 38, s. 681-701

⁵ N. Fyfe, J. Bannister, A. Kearns, *(In)civility and the City*, „Urban Studies”, 2006, nr 43, s. 856

⁶ A. Pattavina, J. M. Byrne, L. Garcia, *An Examination of Citizen Involvement in Crime Prevention in High-Risk Versus Low- to Moderate-Risk Neighbourhoods*, „Crime & Delinquency”, 2006, nr 52, s. 203-233

⁷ np. wywiad Marka Silbersteina z wiceprezydent miasta Magdalena Sroką z 24.06.2011 roku „Gazeta Wyborcza – Gazeta Kraków”,

http://krakow.gazeta.pl/krakow/1,44425,9837107,Misja_21_Mark_pyta_o_jude_na_murach.html

Projekt miejskiej strategii
przeciwdziałania rasizmowi i ksenofobii
przygotowany dla miasta Krakowa

- ⁸ G. Rabrenovic, *When Hate Comes to Town : Community Response to Violence Against Immigrants: model z Lewinston, Maine*, "American Behavioral Scientist", 2007, nr 51, s. 349-362
- ⁹ B. Misztal, *Trust in Modern Societies*, Cambridge 1996, s. 5
- ¹⁰ Z. Bauman, *Płynna nowoczesność*, Kraków 2006, s. 143
- ¹¹ J. Young, *The Exclusive Society: Social Exclusion, Crime and Difference in Late Modernity*, London 1999, s. 164
- ¹² R. Sennet, *The Corrosion of Character: The Personal Consequences of Work in the New Capitalism*, London 1998, s. 138
- ¹³ R. Sennet, *The Myth of Purified Community*, [w:] R. Sennet (red.), *The Uses of Disorder: Personal Identity and City Style*, London 1996, s. 39
- ¹⁴ Z. Bauman, *Płynna...*, s. 308-312
- ¹⁵ M. Castells, *European Cities, the Informational Society, and the Global Economy*, "New Left Review", 1994, nr 204, s. 18-32
- ¹⁶ G. Stoker, P. Young, *Cities in the 1990s*, London 1993
- ¹⁷ T. Burns, R. Hambleton, P. Hoggett, *The Politics of Decentralization*, Basingstoke 1994, s. 224
- ¹⁸ M. Castells, *European Cities...*, s. 18-32
- ¹⁹ B. Czarnecki, W. Siemiński, *Kształtowanie bezpiecznej przestrzeni publicznej*, Warszawa 2004.
- ²⁰ M. Bilewicz, A. Wójcic, *Antysemityzm na gruzach sztetl. Stosunek polskiej młodzieży do Żydów w miastach i miasteczkach południowej i wschodniej Polski*, Warszawa 2010. Analizy opisane w artykule były zrealizowane przez Centrum Badań nad Uprzedzeniami przy Wydziale Psychologii UW w ramach grantu Fundacji Forda dla Fundacji Ochrony Dziedzictwa Żydowskiego. Przygotowanie opracowania wspierane było z grantu MNiSW N106 0886 33 „Zagrożenie Psychologiczne a Stosunki Międzygrupowe”.
- ²¹ J. C. Cogan, *Hate Crime as a Crime Category Worthy of Policy Attention*, "American Behavioral Scientist", 2002, nr 46, s. 173-187
- ²² H. Fein, *Explanations of the Origin and Evolution of Antisemitism*, [w:] H. Fein (ed.), *Current Research on Antisemitism. The Persisting Question. Sociological Perspectives and Social Context of Modern Antisemitism*, Berlin, New York 1987, s. 3-32, G. Bernardelli, *Antysemityzm. Współczesne oblicza*, Kraków 2007.
- ²³ P. Iganski, *Hate crimes hurt more*, "American Behavioral Scientist", 2001, nr 45, s. 626-640

6. Wykaz dostępnych źródeł i badań zwianych z tematyką strategii.

- N. Fyfe, J. Bannister, A. Kearns, *(In)civility and the City*, "Urban Studies", 2006, nr 43, s. 853-863
- M. Halsey, A. Young, 'Our desires are ungovernable' *Writing graffiti in urban space*, "Theoretical Criminology", 2006, nr 10(3), s. 273-306
- *Anti-Racism. A Bibliography of Resources*, Stewart Resources Centre, March 2011
- M. W. Watts, *Aggressive Youth Cultures and Hate Crime : Skinheads and Xenophobic Youth in Germany*, "American Behavioral Scientist", 2001, nr 45, s. 600-617
- J. Hughson, *Among the thugs : The 'New Ethnographies' of Football Supporting Subcultures*, "International Review for the Sociology of Sport", 1998, nr 33, s. 43-59
- A. Pattavina, J. M. Byrne, L. Garcia, *An Examination of Citizen Involvement in Crime Prevention in High-Risk Versus Low- to Moderate-Risk Neighborhoods*, "Crime & Delinquency", 2006, nr 52, 203-228
- G. Berman, Y. Paradies, *Racism, disadvantage and multiculturalism: towards effective anti-racist praxis*, "Ethnic and Racial Studies", 2010, nr 33 (2), s. 214-232
- E. H. Kaplan, C. A. Small, *Anti-Israel Sentiment Predicts Anti-Semitism in Europe*, "Journal of Conflict Resolution", 2006, nr 50, s. 548-563
- B. Sutton, *Contesting Racism: Democratic Citizenship, Human Rights, and Antiracist Politics in Argentina*, "Latin American Perspectives", 2008, nr 35, s. 106-123
- A. Detant, *The politics of anti-racism in Belgium. A qualitative analysis of the discourse of the anti-racist movement Hand in Hand in the 1990s*, "Ethnicities", 2005, nr 5, s. 183-217
- A. R. Piquero, R. W. Brame, *Assessing the Race-Crime and Ethnicity-Crime Relationship in a Sample of Serious Adolescent Delinquents*, "Crime & Delinquency", 2008, nr 54, s. 390-424
- J. Pietsch, V. Marotta, *Bauman, strangerhood and attitudes towards immigrants among the Australian population*, "Journal of Sociology", 2009, nr 45, s. 187-202
- M. Bilewicz, A. Wójcik, *Antysemityzm na gruzach sztetl. Stosunek polskiej młodzieży do Żydów w miastach i miasteczkach południowej i wschodniej Polski*
- M. Clement, *Bristol: 'civilising' the inner city*, "Race Class", 2007, nr 48, s. 97-108

Projekt miejskiej strategii
przeciwdziałania rasizmowi i ksenofobii
przygotowany dla miasta Krakowa

- N. Recker Rayburn, M. Mendoza, G. C. Davidson, *Bystanders' Perceptions of Perpetrators and Victims of Hate Crime : An Investigation Using the Person Perception Paradigm*, "Interpers Violence", 2003, nr 18, s. 1055-1076
- B. K. Payne, D. M. Button, *Developing a Citywide Youth Violence Prevention Plan: Perceptions of Various Stakeholders*, "International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology", 2009, nr 53, s. 517-536
- P. Thomas, *Commentary and reviews: Uk : Kicking racism out of football: a supporter's view*, "Race & Class", 1995, nr 36, s. 95-104
- G. Rabrenovic, *When Hate Comes to Town: Community Response to Violence Against Immigrants*, "American Behavioral Scientist", 2007, nr 51, s. 349-362
- E. Dunbar, *Counseling Practices to Ameliorate the Effects of Discrimination and Hate Events: Toward a Systematic Approach to Assessment and Intervention*, "The Counseling Psychologist", 2001, nr 29 (2), s. 281-307
- J. de Maillard, S. Roche, *Crime and Justice in France Time Trends, Policies and Political Debate*, "European Journal of Criminology", 2004, nr 1 (1), s. 111-151
- R. Eversole, R. Routh, L. Ridgeway, *Crime and violence prevention in an urban Indigenous community*, "Environment and Urbanization", 2004, nr 16, s. 73-83
- P. Knepper, *Crime Prevention in a Multinational Open Society*, "International Criminal Justice Review", 2005, nr 15, s. 58-77
- R. White, A. Sutton, *Crime prevention, urban space and social exclusion*, "Journal of Sociology", 1995, nr 31, s. 82-101
- J. Daniels, *Cloaked websites: propaganda, cyber-racism and epistemology in the digital era*, "New Media & Society", 2009, nr 11, s. 659-684
- B. Perry, *Defending the Color Line : Racially and Ethnically Motivated Hate Crime*, "American Behavioral Scientist", 2002, nr 46, s. 72-94
- J. McCabe, *Doing Multiculturalism: An Interactionist Analysis of the Practices of Multicultural Sorority*, "Journal of Contemporary Ethnography", 2011, nr 40, s. 521-551
- P. J. Maginn, *Towards more effective community participation in urban regeneration: the potential of collaborative planning and applied ethnography*, "Qualitative Research", 2007, nr 7, s. 25-45
- T. Phillips, P. Smith, *Emotional and behavioural responses to everyday incivility : Challenging the avoidance/fear paradigm*, "Journal of Sociology", 2004, nr 40, s. 378-401

Projekt miejskiej strategii
przeciwdziałania rasizmowi i ksenofobii
przygotowany dla miasta Krakowa

- R. J. Crisp, S. Heuston, *Seeing Red or Feeling Blue: Differentiated Intergroup Emotions and Ingroup Identification in Soccer Fans*, "Group Processes & Intergroup Relations", 2007, nr 10(1), s. 9–26
- *Enhancing the Role of Municipalities Against Racism and Discrimination*, Round Table Discussions, January 28, 2010, In partnership with: Canadian Race Relations Foundation, Ontario Human Rights Commission, York University Centre for Public Policy and Law
- S. A. Harwood, *Environmental Justice on the Streets : Advocacy Planning as a Tool to Contest Environmental Racism*, "Journal of Planning Education and Research", 2003, nr 23, s. 24-40
- E. Gołębiowska, *Ethnic and Religious Tolerance in Poland*, "East European Politics and Societies", 2009, nr 23, s. 371-393
- B. Bird, *A Consideration of the Etiology of Prejudice*, "Journal of American Psychoanalytic Association", 1957, nr 5, s. 490-515
- C. Stott, S. Reicher, *How Conflict Escalates: The Inter-Group Dynamics of Collective Football Crowd Violence*, "Sociology", 1998, nr 32, s. 353-380
- M. J. Melnick, *The Mythology of Football Hooliganism: A Closer Look at the British Experience*, "International Review for the Sociology of Sport", 1986, nr 21, s. 1-22
- V. Scalia, *Just a Few Rogues? : Football Ultras, Clubs and Politics in Contemporary Italy*, "International Review for the Sociology of Sport", 2009, nr 44, s. 41-55
- A. Roversi, *Football Violence in Italy*, "International Review for the Sociology of Sport", 1991, nr 26, s. 311-333
- S. Body-Gendrot, *Living apart or together with our differences? : French cities at a crossroads*, "Ethnicities", 2002, nr 2, s. 367-387
- J. C. Cogan, *Hate Crime as a Crime Category Worthy of Policy Attention*, "American Behavioral Scientist", 2002, nr 46, s. 173-189
- K. Franklin, *Good Intentions : The Enforcement of Hate Crime Penalty-Enhancement Statutes*, "American Behavioral Scientist", 2002, nr 46, s. 154-174
- E. Bleich, *Hate Crime Policy in Western Europe : Responding to Racist Violence in Britain, Germany and France*, "American Behavioral Scientist", 2007, nr 51, s. 149-167
- G. Mason, *Hate Crime as a Moral Category: Lessons From the Snowtown Case*, "Australian & New Zealand Journal of Criminology", 2007, nr 40:, s. 249-273
- P. Iganski, *Hate Crimes Hurt More*, "American Behavioral Scientist", 2001, nr 45, s. 626-640

Projekt miejskiej strategii
przeciwdziałania rasizmowi i ksenofobii
przygotowany dla miasta Krakowa

- C. Petrosino, *Connecting the Past to the Future : Hate Crime in America*, "Journal of Contemporary Criminal Justice", 1999, nr 15, s. 22-59
- D. P. Haider-Markel, *Perception and Misperception in Urban Criminal Justice Policy : The Case of Hate Crime*, "Urban Affairs Review", 2004, nr 39, s. 491-514
- N. Bunar, *Hate Crimes Against Immigrants in Sweden and Community Responses*, "American Behavioral Scientist", 2007, nr 51, s. 166-183
- C. S. Josey, *Hate speech and identity: An analysis of neo racism and the indexing of identity*, "Discourse Society", 2010, nr 21, s. 27-41
- E. Lee, L. Leets, *Persuasive Storytelling by Hate Groups Online : Examining Its Effects on Adolescents*, "American Behavioral Scientist", 2002, nr 45, s. 927-959
- C. L. Hull, *Poststructuralism, Behaviorism and the Problem of Hate Speech*, "Philosophy Social Criticism", 2003, nr 29, s. 517-537
- Nigdy Więcej, *Opferperspektive, Hate Crime Monitoring and Victims Assistance in Poland and Germany*, Berlin 2009
- J. Rookwood, G. Pearson, *The hoolifan: Positive fan attitudes to football 'hooliganism'*, "International Review for the Sociology of Sport", 2010, wersja online – s. 1-17
- R. Carroll, *Football Hooliganism in England*, "International Review for the Sociology of Sport", 1980, nr 15, s. 77-94
- E. Pudalkiewicz, *The Socio-Historic Background of the Ideology of Racism in Sport*, "International Review for the Sociology of Sport", 1973, nr 8, s. 89-118
- R. Klitgaard, *Institutionalized Racism: an Analytic Approach*, "Journal of Peace Research", 1972, nr 9, s. 41-51
- E. Bleich, *Integrating Ideas into Policy-Making Analysis : Frames and Race Policies in Britain and France*, "Comparative Political Studies", 2002, nr 35, s. 1054-1078
- V. Amiraux, P. Simon, *There are no Minorities Here. Cultures of Scholarship and Public Debate on Immigrants and Integration in France*, "International Journal of Comparative Sociology", 2006, nr 47(3-4), s. 191-215
- A. Górny, S. Toruńczyk-Ruiz, *Integration of migrants from the perspective of social ties and neighbour relations*, CMR Working Papers 2011, nr 48/106
- A. P. Vijapur, *International Protection of Minority Rights*, "International Studies", 2006, nr 43, s. 367-396
- C. Tighe, *Kazimub - Jewish Kraków*, "Journal of European Studies", 2001, nr 31, s. 187-217
- J. Horne, *Kicking Racism Out Of Soccer In England And Scotland*, "Journal of Sport and Social Issues", 1996, nr 20, s. 45-70

Projekt miejskiej strategii
przeciwdziałania rasizmowi i ksenofobii
przygotowany dla miasta Krakowa

- P. Iganski, *Legislating against hate: outlawing racism and antisemitism in Britain*, "Critical Social Policy", 1999, nr 19, s. 129-133
- A. Ruddock, *Let's Kick Racism Out of Football-- and the Lefties Too! : Responses to Lee Bonnyer on a West Ham Web Site*, "Journal of Sport and Social Issues", 2005, nr 29, s. 369-387
- *Long-term Antiracism Strategies. A Guide to Developing Effective Community Projects*, Affiliation of Multicultural Societies and Service Agencies of BC (AMSSA) 2001
- R. Pankowski, I. Marynia, *Met any Jews lately?*, Index on Censorship 2000, nr 29, s. 143-150
- K. M. Blee, *The Microdynamics of Hate Violence : Interpretive Analysis and Implications of Responses*, "American Behavioral Scientist", 2007, nr 51, s. 258-272
- J. Herbert, J. May, J. Wills, K. Datta, Y. Evans, C. McIlwaine, *Multicultural Living? : Experiences of Everyday Racism Among Ghanaian Migrants in London*, "European Urban and Regional Studies", 2008, nr 15, s. 103-119
- F. Müller, L. van Zoonen, L. de Roode, *We can't 'Just do it' alone! An analysis of Nike's (potential) contributions to anti-racism in soccer*, "Media Culture Society", 2008, nr 30, s. 23-41
- D. Heim, S. C. Hunter, R. Jones, *Perceived Discrimination, Identification, Social Capital, and Well-Being : Relationships With Physical Health and Psychological Distress in a U.K. Minority Ethnic Community Sample*, "Journal of Cross-Cultural Psychology", 2011, nr 42, s. 1145-1166
- L. Leets, *Explaining Perceptions of Racist Speech*, "Communication Research", 2001, nr 28, s. 676-708
- D. T. Goldberg, *Racism and Rationality : The Need for a New Critique*, "Philosophy of the Social Sciences", 1990, nr 20, s. 317-352
- C. L. Rose, N. G. Leigh, *Planning, Urban Revitalization, and the Inner City: An Exploration of Structural Racism*, "Journal of Planning Literature", nr 14(3), s. 367-380
- P. Iganski, *Too Few Jews to Count? Police Monitoring of Hate Crime Against Jews in the United Kingdom*, "American Behavioral Scientist", 2007, nr 51, s. 232-247
- M. O'Neil, *Policing Football in Scotland : The Forgotten Team*, "International Review for the Sociology of Sport", 2004, nr 39, s. 95-106
- V. Kielinger, S. Paterson, *Policing Hate Crime in London*, "American Behavioral Scientist", 2007, nr 51, s. 196-206

Projekt miejskiej strategii
przeciwdziałania rasizmowi i ksenofobii
przygotowany dla miasta Krakowa

- J. Tokarska-Bakir, *How to Exit the Conspiracy of Silence? : Social Sciences Facing the Polish-Jewish Relations*, "East European Politics and Societies", 2011, nr 25, s. 129-154
- R. Glowacki, K. Łojek, E. Ostrowska, A. Tyburska, A. Urban, *CPTED jako strategia zapewnienia bezpieczeństwa społeczności lokalnej*, Szczytno 2010
- L. Dixon, L. Ray, *Current issues and developments in race hate crime*, "Probation Journal", 2007, nr 54, s. 109-128
- T. Jefferson, *Policing the crisis revisited: The state, masculinity, fear of crime and racism*, "Crime Media Culture", 2008, nr 4, s. 113-123
- C. Webster, *Race, space and fear: imagined geographies of racism, crime, violence and disorder in Northern England*, "Capital & Class", 2003, nr 27, s. 95-124
- A. Lentin, 'Race', *Racism, Anti-Racism: challenging contemporary classifications*, "Social Identities", 2000, nr 6(1), s. 91-106
- U. Erel, *Racism and anti-racism in Europe: a critical analysis of concepts and frameworks*, "Transfer: European Review of Labour and Research", 2007, nr 13, s. 359-377
- P. Iganski, *Legislating against hate: outlawing racism and antisemitism in Britain*, "Critical Social Policy", 1999, nr 19, s. 129-143
- E. Y. Young, *The Four Personae of Racism : Educators' (Mis)Understanding of Individual vs. Systemic Racism*, "Urban Education", 2011, nr 46, s. 1433-1462
- L. Bridges, L. Fekete, *Victims, the 'urban jungle' and the new racism*, "Race & Class", 1985, nr 27, s. 45-65
- K. Hylton, *How a turn to critical race theory can contribute to our understanding of 'race', racism and anti-racism in sport*, "International Review for the Sociology of Sport", 2010, nr 45, s. 335-356
- F. Williams, *Racism and the discipline of social policy: a critique of welfare theory*, "Critical Social Policy", 1987, nr 7, s. 4-31
- C. Mudde, *Racist Extremism in Central and Eastern Europe*, "East European Politics and Societies 2005", nr 19, s. 161-186
- L. Ray, D. Smith, *Racist Offending, Policing and Community Conflict*, "Sociology", 2004, nr 38, s. 681-701
- J. A. Long, M. J. McNamee, *On the Moral Economy of Racism and Racist Rationalizations in Sport*, "International Review for the Sociology of Sport", 2004, nr 39, s. 405-422
- K. M. Brown, *Keeping Their Distance: The Cultural Production and Reproduction of 'Racist Non-Racism'*, "Journal of Sociology", 1986, nr 22, s. 387-401

Projekt miejskiej strategii
przeciwdziałania rasizmowi i ksenofobii
przygotowany dla miasta Krakowa

- G. Fishman, G. Mesch, *Research on Acculturation and Adjustment of Immigrants and Societal Response : Multicultural Perspectives*, "International Journal of Comparative Sociology" 2008, nr 49, s. 83-89
- L. Poole, *National Action Plans for Social Inclusion and A8 migrants: The case of the Roma in Scotland*, "Critical Social Policy", 2010, nr 30, s. 245-268
- R. Kleinhans, H. Priemus, G. Engbersen, *Understanding Social Capital in Recently Restructured Urban Neighbourhoods: Two Case Studies in Rotterdam*, "Urban Studies", 2007, nr 44, s. 1069-1083
- L. Kelly, *'Social inclusion' through sports-based interventions?*, "Critical Social Policy", 2011, nr 31, s. 126-152
- A. King, *Outline of a Practical Theory of Football Violence*, "Sociology" 1995, nr 29, s. 635-653
- G. Theoharis, M. Haddix, *Undermining Racism and a Whiteness Ideology : White Principals Living a Commitment to Equitable and Excellent Schools*, "Urban Education", 2011, nr 46, s. 1332-1353
- J. K. Swim, L. L. Hyers, L. L. Cohen, D. C. Fitzgerald, W. H. Bylsma, *African American College Students' Experiences With Everyday Racism: Characteristics of and Responses to These Incidents*, "Journal of Black Psychology", 2003, nr 29, s. 38-69
- I. Munt, *Race, Urban Policy and Urban Problems: A Critique on Current UK Practice*, "Urban Studies", 1991, nr 28 (2), s. 183-203
- J. H. Laub, *Urbanism, Race, and Crime*, "Journal of Research in Crime and Delinquency", 1983, nr 20, s. 183-200
- M. E. Duffy, *Web of Hate: a Fantasy Theme Analysis of the Rhetorical Vision of Hate Groups Online*, "Journal of Communication Inquiry", 2003, nr 27, s. 291-314
- A. Doane, *What is Racism? Racial Discourse and Racial Politics*, "Critical Sociology", 2006, nr 32, s. 255-276
- M. A. Adler, *Xenophobia and Ethnoviolence in Contemporary Germany*, "Critical Sociology", 1996, nr 22, s. 29-55
- M. Hjerm, *What the Future May Bring : Xenophobia among Swedish Adolescents*, "Acta Sociologica", 2005, nr 48, s. 292-309
- B. Czarnecki, W. Siemiński, *Kształtowanie bezpiecznej przestrzeni publicznej*, Warszawa 2004

7. Wykaz podobnych projektów prowadzonych w innych miastach.

Koalicja UNESCO:

www.unesco.org/shs/citiesagainstracism

Community response to violence against immigrants – Lewistown, Maine

http://architecture.mit.edu/class/nature/student_projects/2007/astitely/urban-nature/4ref%20farm/case3.html

http://www.africamigration.com/Issue%205/Articles/HTML/Kimberly-Huisman_Why-Maine.htm

Strategia antyrasistowska w Toronto (Kanada)

Just Do It: Report of the Community Consultations on the Plan of Action for the Elimination of Racism and Discrimination. (2002)

Strategia antyrasistowska w Montrealu (Kanada)

Montreal Intercultural Council i Montreal Summit – ciała realizujące politykę równości. Przyjęto także Montreal Charter of Rights and Responsibilities oraz Montreal Declaration on Cultural Diversity and Inclusion - <http://interculturel.ville.montreal.qc.ca>.

Strategia antyrasistowska w Sztokholmie (Szwecja)

An Integration Programme: Promoting Free Choice and Cooperation in the City of Stockholm oraz *Development and Justice: A Policy for Metropolitan Areas*

Strategia antyrasistowska w Bostonie (USA)

Realizowana przez *Office for Civil Rights* - <http://www.cityofboston.gov/civilrights/>

Strategia antyrasistowska w Londynie (UK) (Tower Hamlets)

Projekt: *Valuing Diversity: Our Policy Statement On Diversity And Equality* - http://www.towerhamlets.gov.uk/lgs/851-900/861_diversity_and_equalities.aspx

Strategia antyrasistowska w Swindon (UK)

Projekt: *Race Equality Scheme 2005-2008* - <http://www.swindon.gov.uk/cd/cd-equalities/Pages/cd-equalities.aspx>

Strategia antyrasistowska w Manchester (UK)

Projekt: *Agenda 2010: Improving Race Equality* - http://www.manchester.gov.uk/info/200041/equality_and_diversity/1388/race_equalityagenda_2010/1

Strategia antyrasistowska w Newcastle-Under-Lyme (UK)

Projekt miejskiej strategii
przeciwdziałania rasizmowi i ksenofobii
przygotowany dla miasta Krakowa

Projekt: *Newcastle-Under-Lyme Borough Council Race Equality Scheme 2008-2011* -
http://www.newcastle-staffs.gov.uk/community_index.asp?id= SX9221-A780C9F8&cat=1165

Strategia antyrasistowska w miastach kanadyjskich

Projekt: *AUMA Welcoming and Inclusive Communities Toolkit* - <http://wic.auma.ca/>

Strategia antyrasistowska w Irlandii

Projekt: system monitorowania przestępstw z nienawiści: *PULSE* -
<http://www.garda.ie/Index.aspx>

Projekt: *Towards a City of Equals - Galway City Anti-Racism Strategy* -
<http://www.galwaycity.ie/AllServices/CommunityCulture/ProjectsandSchemes/TowardsaCityofEquals-Anti-RacismStrategy/>

Strategia antyrasistowska w Seattle (USA)

Projekt: *Undoing Institutional Racism (U.I.R.)* - <http://pinwseattle.org/what-we-do.php>

Strategia antyrasistowska w Corby (UK)

Projekt: *Corby Borough Council Revised Race Equality Scheme 2008-2011* -
<http://www.corby.gov.uk/site-page/equality-diversity>